

1

TOP

Առաջնահամար

PRIVATE

EARTHQUAKE

SOCIAL

USAID
ARMENIA
ՀԱՅԱՍՏԱՆ

10

Years of Progress

Table of Contents:

1. Forward by Ambassador John Ordway
2. Forward by USAID Mission Director Keith Simmons
3. Introduction
4. Private Sector
5. Earthquake Zone Recovery
6. Social Transition
7. Democracy
8. Energy and Water
9. Donor Cooperation
10. Conclusion

Բովանդակություն

1. ԱՄՆ դեսպան Ջոն Օրդուեյի ներածական խոսքը
2. ԱՄՆ ՍԶԳ հայաստանյան գրասենյակի տնօրեն Կիթ Սիմոնսի ներածական խոսքը
3. Նախարան
4. Մասնավոր սեկտորի ծրագիր
5. Աղետի գոտու վերականգնման ծրագիր
6. Սոցիալական անցման ծրագիր
7. Ժողովրդավարության ծրագիր
8. Եներգետիկ սեկտորի և ջրային ռեսուրսների կառավարման ծրագիր
9. Համագործակցություն այլ դուռը կազմակերպությունների հետ
10. Վերջարան

Ambassador John Ordway

Հայաստանում ԱՄՆ դեսպան Ջոն Օրդուեյի ներածական խոսքը

The United States has been actively engaged with Armenia since it achieved its independence in 1991. Building upon shared values, and the strong personal ties and commitment of the Armenian-American community, the two countries have forged a strong partnership. One of the key elements in that partnership is a significant program of assistance, in which USAID plays a prominent role. USAID is helping Armenia's transition from the Soviet single-party state into a vibrant civil society based on the rule of law and democratic governance, and is also working effectively to support the transition from a command economy to a market-oriented system. Regional stability and security are also important goals, and USAID has been fully engaged here as well.

USAID offers assistance to individual Armenians and to citizen groups through a wide variety of humanitarian aid, technical assistance, and educational programs. In addition, USAID also helps government institutions become more modern and responsive to citizen needs. The United States is proud of USAID's work helping the people of Armenia. We look forward to continuing our work with our Armenian partners, helping Armenians build a secure, democratic, and prosperous future for themselves and their children.

A handwritten signature in orange ink that reads "John Ordway". The signature is fluid and cursive, with some variations in line thickness.

John Ordway
Ambassador of the United States of America

Ambassador John Ordway

Հայաստանում ԱՄՆ դեսպան Զոն Օրդուեյի ներածական խոսքը

1991 թ. ի վեր, Երբ Հայաստանը հրչակեց իր անկախությունը, Ամերիկայի Միացյալ Նահանգները ծավալուն գործունեություն է իրականացրել այս երկրում: Համանանա արժեքները, ամերիկյահայ սփյուռքի սերտ անձնական կապերը Հայաստանի հետ և նվիրվածությունը իրենց նախնյաց երկրին հանդիսացան այն հենքը, որի վրա այնուհետև խարսխվեց երկու երկրների միջև ամուր համագործակցությունը: Այս համագործակցության կանորագույն բաղկացուցիչն է ԱՄՆ օժանդակության ծրագիրը, որի հիմնական մասն իրականացվում է ԱՄՆ միջազգային զարգացման գործակալության (ԱՄՆ ՄԶԳ/USAID) միջոցով: ԱՄՆ ՄԶԳ-ն նպաստում է, որ Հայաստանը խորհրդային միակուսակցական համակարգից անցում կատարի օրենքի գերակայության և ժողովրդավարական կառավարման վրա հիմնվող կենտրոնակ քաղաքացիական հասարակությանը: ԱՄՆ ՄԶԳ-ն զգալի աշխատանքներ է իրականացնում նաև պլանային տնտեսությունից շուկայական հարաբերությունների վրա հիմնվող տնտեսության անցնելու ուղղությամբ: ԱՄՆ

ՄԶԳ-ն իր նպաստն է բերում նաև տարածաշրջանային կայունության և անվտանգության հաստատմանը:

Անհատ քաղաքացիներին և քաղաքացիների խմբերին ԱՄՆ ՄԶԳ-ն օժանդակում է մարդասիրական օգնության, տեխնիկական աջակցության և կրթական ծրագրերի միջոցով: ԱՄՆ ՄԶԳ-ն աշխատում է նաև պետական կառույցների հետ՝ վերջիններիս ավելի ժամանակակից և քաղաքացիների կարիքներին ավելի արձագանքող դարձնելու ուղղությամբ:

Ամերիկայի Միացյալ Նահանգները հպարտ է այն գործունեությամբ, որ ԱՄՆ ՄԶԳ-ն ծավալել է Հայաստանի ժողովրդին օգնելու նպատակով: Մենք պատրաստակամ ենք շարունակել հայաստանյան գործընկերների հետ մեր համագործակցությունը՝ օգնելով հայաստանցներին իրենց և իրենց երեխաների համար կերտել անվտանգ, ժողովրդավար և բարգավաճ ապագա:

Զոն Օրդուեյ

Ամերիկայի Միացյալ Նահանգների Դեսպան

USAID/Armenia Mission Director Keith E. Simmons

ԱՄՆ ՍԶԳ հայաստանյան գրասենյակի տնօրեն Կիր Սիմոնսի ներածական խոսքը

In 1988, an earthquake killed over 25,000 people and left more than 500,000 homeless. Shortly after, in 1991 Armenia's economic structures and trade relationships collapsed, following independence from the Soviet Union. Border closures by neighbors Turkey and Azerbaijan, due to the unresolved conflict with Azerbaijan over Nagorno-Karabakh, exacerbated these problems. In response to the events, USAID began work in Armenia in 1992 by providing humanitarian assistance.

USAID began to shift its emphasis from humanitarian assistance in 1995, and by 1999 was focused on economic development. Working with the people and Government of Armenia, USAID supported legal and regulatory reform necessary for a law-based market economy; open, pluralistic democratic governance; and social support mechanisms to help with the transition.

Armenia has made great progress in its legal and regulatory structure. In its 2004-2008 strategy, USAID/Armenia will continue to focus on strengthening human and institutional capacity to implement reforms, and continue to offer assistance for structural reform. Further, the Mission intends to increase its focus on the development of small and medium enterprises. Successful anti-corruption and job creation efforts are vital to the success of all of USAID's programs. A new outreach program encourages partnerships with the Armenian Diaspora and other organizations to more effectively work towards shared goals.

We are working with the people and Government of Armenia toward the peace, freedom and prosperity that they, and all nations, deserve.

A handwritten signature in orange ink that reads "Keith E. Simmons".

**Keith Simmons,
USAID Mission Director**

USAID/Armenia Mission Director Keith E. Simmons

ԱՄՆ ՄԶԳ հայաստանյան գրասենյակի տնօրեն Կիբ Սիմոնսի ներածական խոսքը

1988 թ. Հայաստանում երկրաշարժի զոհ դարձան ավելի քան 25.000 մարդ, 500.000-ից ավելին մնացին անօթևան: Երկիրը ունի չեղ վերգտել իրեն երկրաշարժի կործանարար հետևանքներից, եթե 1991 թ. Խորհրդային միության կազմից դուրս գալու արդյունքում փլուզվեցին Հայաստանի տնտեսական կառույցները և վերացան գոյություն ունեցող առևտրային հարաբերությունները: Աղրբեջանի հետ Լեռնային Ղարաբաղի շուրջ ծագած հակամարտության պատճառով Հայաստանը շրջափակման ենթարկվեց երկու հարեւան պետությունների՝ Թուրքիայի և Աղրբեջանի կողմից: Շրջափակումը ավելի խորացրեց և սրեց ստեղծված ծանր իրավիճակը: Ի պատասխան այս իրադարձությունների ԱՄՆ ՄԶԳ-ը 1992 թ. սկսեց իր գործունեությունը Հայաստանում հիմնականում մարդասիրական օգնության ծրագրերի միջոցով:

1995 թ. սկսած ԱՄՆ ՄԶԳ-ի օժանդակության ուղղվածությունը փոխվեց և արդեն 1999 թ. հիմնականում շեշտը դրվում էր տնտեսական զարգացման վրա: Հայաստանի ժողովրդի և կառավարության հետ համատեղ ԱՄՆ ՄԶԳ-ն աշխատանքներ էր իրականացնում օրենքներով առաջնորդվող շուկայական տնտեսության համար պահանջվող օրենսդրական և կարգավորիչ դաշտի

ստեղծմանն աջակցելու, թափանցիկ և բազմակարծիքության վրա հիմնվող ժողովրդավարական կառավարման համակարգ հիմնելու և անցման ժամանակաշրջանի համար անհրաժեշտ սոցիալական աջակցության մեխանիզմներ մշակելու ուղղությամբ:

Հայաստանը զգալի առաջընթաց է արձանագրել իր իրավական և կարգավորիչ կառույցների կայացման գործում: 2004-2008 թ. իր նոր օազմավարության շրջանակներում ԱՄՆ ՄԶԳ-ն նախատեսում է շարունակել մարդկային և ինստիտուցիոնալ կառույցների ամրապնդմանն ուղղված իր աշխատանքները, որի շնորհիվ հնարավոր կլինի իրագործել ծրագրված բարեփոխումները: Միևնույն ժամանակ օժանդակություն է տրամադրվելու կառուցվածքային բարեփոխումների անցկացմանը: Բացի այդ, ԱՄՆ ՄԶԳ-ի հայաստանյան գրասենյակը նախատեսում է ավելի ծավալուն գործունեություն իրականացնել փոքր և միջին ձեռնարկությունների զարգացման ուղղությամբ: ԱՄՆ ՄԶԳ-ի ծրագրերի համար շատ կարևոր են նաև հակակռություն և աշխատատեղերի ստեղծման նպատակով իրականացվող ծրագրերը: Հասարակայնության հետ կապերի նոր ծրագիրն առանձնահատուկ ուշադրություն է դարձնելու հայկական սփյուռքի և այլ այնպիսի կազմակերպությունների հետ համագործակցությանը, որոնց հետ համատեղ աշխատելու շնորհիվ ավելի արդյունավետորեն կիրականացվեն միասնական նպատակները:

Աշխատելով Հայաստանի ժողովրդի և կառավարության հետ միասին՝ մենք ձգտում ենք հաստատել խաղաղություն, ազատություն և բարեկեցություն՝ այն, ինչին արժանի են նրանք և բոլոր ժողովուրդները:

Կիբ Սիմոնս
ԱՄՆ ՄԶԳ հայաստանյան գրասենյակի
տնօրին

Introduction

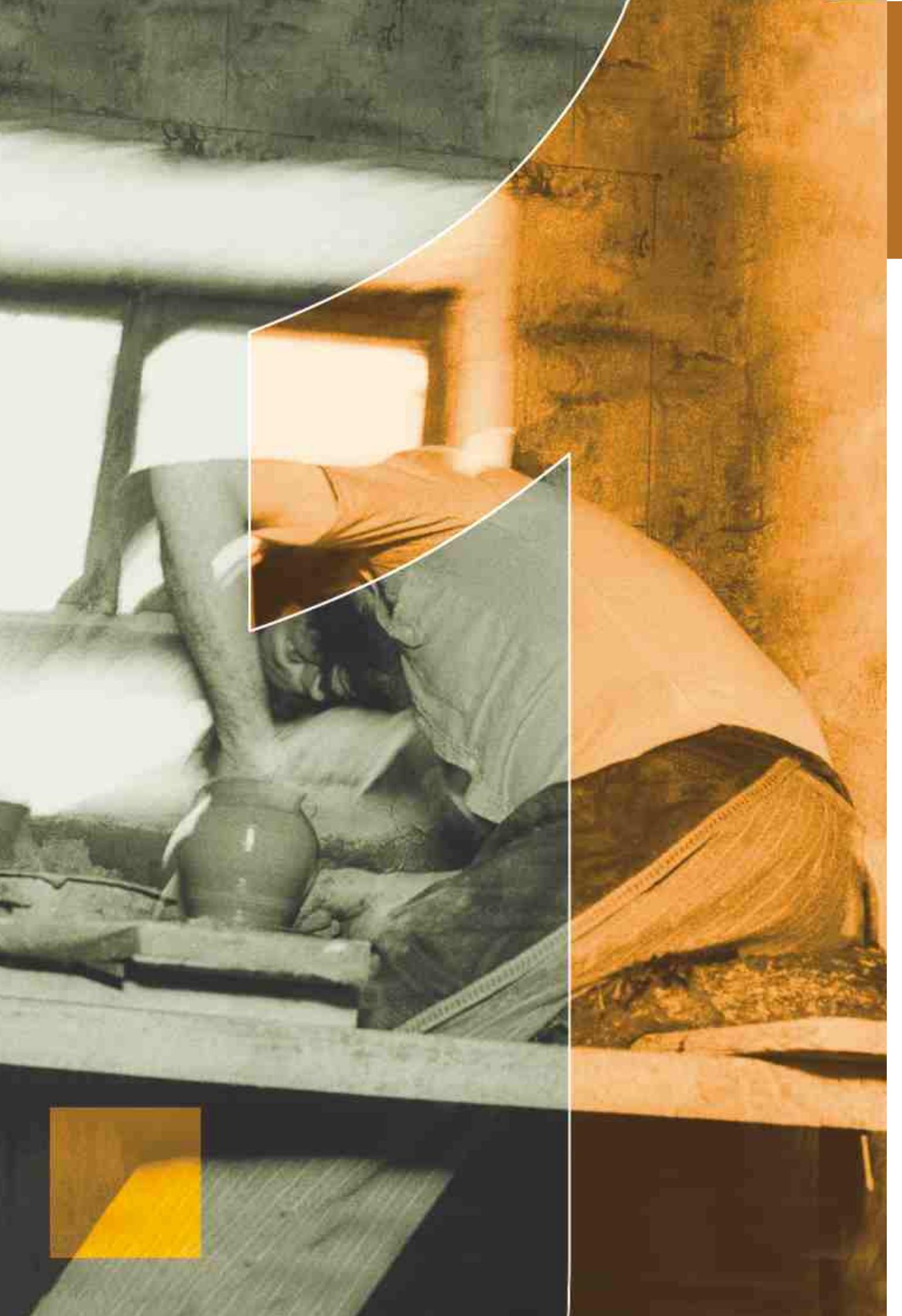
Ներածություն

Since 1992, USAID has worked in partnership with Armenians to build a prosperous and stable country that offers equal opportunity to all its citizens. To achieve this vision, USAID -- working with Armenian public, private and non-governmental organizations, as well as with other donors -- has developed a program focused on building a strong democracy and market economy, governed by the rule of law, which promotes the general welfare of the people.

USAID assistance to Armenia began in 1992. Armenia was suffering from a number of devastating blows. In 1988, an earthquake killed over 25,000 people and left over 500,000 homeless. In 1989, Armenia's neighbors on the east and west, Azerbaijan and Turkey, imposed embargoes because of the unresolved conflict with Azerbaijan over Nagorno-Karabakh. In 1991, independence from the Soviet Union resulted in a collapse of the economic structures and severe energy shortages. To address the enormous humanitarian crisis, the focus of the USAID program, from 1992 to 1995, was on humanitarian assistance. Beginning in 1995, as the humanitarian crises began to lessen and the Government of Armenia was taking steps toward economic reform, the USAID program gradually began to shift to a more developmental focus. From 1995 to the present, USAID assistance has increasingly emphasized systemic reform and institution-building as direct humanitarian interventions have gradually declined.

1992 թ.-ից ի վեր, ԱՄՆ ՄԶԳ-ն համագործակցում է հայաստանյան գործընկերների հետ, օգնելով նրանց կառուցել բարզավաճ և կայուն երկիր, ուր հավասար հնարավորություններ կրնձեռնվեն բոլոր քաղաքացիներին: Այս նպատակին հասնելու համար ԱՄՆ ՄԶԳ-ն Հայաստանի պետական, մասնավոր և հասարակական կազմակերպությունների, ինչպես նաև այլ դոնորների հետ համատեղ մշակել է հետևյալ գերխնդիրը հետապնդող ծրագիր: Օրենքի գերակայությամբ առաջնորդվող կայուն ժողովրդավարության հիմնում և շուկայական տնտեսության զարգացում, որի շնորհիվ կրարձրանա ժողովրդի ընդհանուր բարեկեցությունը:

ԱՄՆ ՄԶԳ-ի գործունեությունը Հայաստանում սկսվել է 1992 թ.-ին: Մեկը մյուսին հաջորդած կործանարար հարվածների արդյունքում Հայաստանը հայտնվել էր ծանր վիճակում: 1988 թ.-ի երկրաշարժը խլել էր 25,000 մարդու կյանք, ավելի քան 500,000-ին՝ բռնելի անօրինակ: Հայաստանի և Աղրթեցանի միջև Լեռնային Պարաբաղի շուրջ ծագած հականարտությունը պատճառով 1989 թ.-ից Հայաստանը շրջափակման էր ենթարկվել իր արևելյան և արևմտյան հարևանների Աղրթեցանի և Թուրքիայի կողմից: 1991 թ.-ին Խորհրդային Միության կազմից դուրս գալը հանգեցրել էին երկրի տնտեսության քայլայմանը և էլեկտրաէներգիայի սղությանը: Սարսափելի հումանիտար ճգնաժամը հաղթահարելու նպատակով 1992-1995 թթ.-ին ԱՄՆ ՄԶԳ-ի ջանքերն ուղղված էին մարդասիրական օգնություն տրամադրելուն: 1995 թ.-ից սկսած, մարդասիրական ճգնաժամի մեղմացման, ինչպես նաև Հայաստանի Կառավարության կողմից տնտեսական բարեփոխումների ուղղությամբ ծերնարկած քայլերի արդյունքում ԱՄՆ ՄԶԳ-ի ծրագրերն աստիճանաբար տեղափոխվեցին զարգացման ոլորտ: Այդ ժամանակներից ի վեր մարդասիրական անմիջական օգնության անհրաժեշտության նվազելուն զուգընթաց, ԱՄՆ ՄԶԳ-ի օգնությունը հիմնականում կենտրոնացել է հանակարգային բարեփոխումների և ինստիտուցիոնալ կարողությունների զարգացման ոլորտում:

10

Years
of
Progress

Private Sector Program

Սահմանոր սեկտորի ծրագիր

1

Following the devastating earthquake in 1988 and its independence from the Soviet Union in 1991, one of the problems facing Armenia has been how to raise living standards, and allow the country and its citizens to flourish within broader regional and international markets. Accomplishing this will require that Armenia and Armenians start new businesses that will grow, attract investment (both foreign and domestic), create new export markets, and increase job opportunities.

USAID's aim is to help the people of Armenia restructure their economy toward a market orientation, and to support efforts to create new and better employment opportunities in Armenia. Privatized (formerly state-owned) enterprises can provide employment for only a small fraction of the Armenian work force. A greater share of job opportunities must come from faster growth in new and growing small and medium enterprises (SMEs). The USAID program aims to:

- Improve the environment for conducting business.
- Increase access to financial capital.
- Improve the capacity of Armenian businesses.

Current Activities

Tax and Fiscal Reform: USAID is working to establish a stable tax and customs climate for private sector development, through a series of trainings aimed at improving the capacity of all relevant personnel to administer the tax laws in a fair and professional manner; at assisting the government in developing the capacity to formulate sound tax policy; and in reorganizing and modernizing Armenian Customs, in particular by developing the authorities' capacity to appropriately administer the Customs Code.

1988 թ.-ի ավերիչ երկրաշարժի, ինչպես նաև 1991 թ.-ին Խորհրդային Միության կազմից դուրս գալու և անկախություն հռչակելու հետևանքով Հայաստանի առջև ծառացած կարևորագույն խնդիրներից մեկն էր ժողովրդի կենսամակարդակի բարձրացումը և երկրի ու նրա քաղաքացիների բարգավաճման ապահովումը տարածաշրջանային և միջազգային շուկաներում: Այս խնդրի լուծման համար Հայաստանից և հայ ժողովուրդից պահանջվում էր թափ հաղորդել բիզնեսի նոր, հեռանկարային ցյուղերի օպերացմանը, ներդրումներ ներգրավել (ինչպես արտաքին, այնպես էլ ներքին), դուրս գալ արտահանման նոր շուկաներ, ստեղծել ավելի մեծ թվով աշխատատեղեր :

ԱՄ ՄԶԳ-ի նպատակն է օգնել հայաստանցիներին վերակառուցել երկրի տնտեսությունը՝ հաստատելով շուկայական հարաբերություններ, ինչպես նաև նպաստել Հայաստանում նոր, ավելի լավ հնարավորություններ տրամադրող աշխատատեղեր ստեղծելուն: Սեփականաշնորհված (նախկինում պետական) ձեռնարկություններն ի վիճակի են աշխատանք ապահովել Հայաստանում առկա աշխատուժի միայն մի փոքր տոկոսի համար: Ընդհանուր առնամբ, աշխատատեղերի մեծ մասը պետք է ապահովի նորաստեղծ փոքր և միջին ձեռնարկությունների արագընթաց զարգացման շնորհիվ: Այս առումով ԱՄ ՄԶԳ-ի ծրագիրը հետապնդում է հետևյալ նպատակները.

- բարելավել բիզնեսի օպերացմանը և բիզնես գործունեությանը նպաստող միջավայրը
- մեծացնել ֆինանսական կապիտալի մատչելիությունը
- բարելավել հայաստանյան բիզնեսների կարողությունները

Private Sector Program

Մասնավոր սեկտորի ծրագիր

- Banking Supervision: USAID has a project to enhance the supervisory capacity of the Central Bank of Armenia (CBA), essential for the development of a sound banking system.
- Agribusiness SME Market Development Program: Concrete enterprise-level activities are implemented for promising agribusiness firms and in supporting sectors. This project also addresses broader business impediment issues and works to improve the business environment.
- Commercial, Legal and Regulatory Reform: USAID assists with the continued development of laws and regulation that better support democratic and market reform. The activity is intended to help accelerate the growth of private enterprise, via the provision of technical assistance to the government bodies responsible for implementing the laws on enterprise bankruptcy and state procurement.
- Information and Communications Technology (ICT) Support: USAID helps promote the application of information and communications technology in Armenia through technical assistance (including support for the government's efforts to end the current telecommunications monopoly), equipment provision, and training.
- Technical Assistance to Small and Medium Enterprises: To support the growth of the private sector in Armenia, USAID provides management and technical expertise to businesses and selected government entities. To help achieve this goal, we are implementing a technical assistance program using international volunteer experts focusing on the industries of tourism, jewelry/gem processing, information technology and shoes and textiles. The activity includes expansion of access to technical support for businesses; longer-term technical support, and market linkages to the United States.

Ընթացիկ ծրագրեր

- Հարկային և ֆինանսական բարեփոխումներ. ԱՄՆ ՄԶԳ-ի գործունեությունը նպաստում է մասնավոր սեկտորի զարգացումը խթանող կայուն հարկային և մաքսային դաշտի հաստատմանը: Այդ նպատակով իրականացվում են վերապատրաստման զանազան ծրագրեր, որոնց միջոցով բարձրացվում է համապատասխան աշխատակիցների որակավորումը. Վերջիններս սովորում են անաշառորեն և պրոֆեսիոնալ մակարդակով կիրառել հարկային օրենքները: Միևնույն ժամանակ աջակցություն է ցուցաբերվում կառավարությանը՝ գործուն մաքսային քաղաքականության մշակման համար անհրաժեշտ մեխանիզմներ ստեղծելու, ինչպես նաև Հայաստանում գործող մաքսային համակարգը վերափոխելու և արդիականացնելու գործում (մասնավորապես պետական մարմինների ներկայացուցիչներին տրվում են այն հմտությունները, որոնք անհրաժեշտ են Մաքսային օրենսգիրքը ճշտորեն կիրառելու համար):
- Բանկային գործունեության վերահսկողություն. ԱՄՆ ՄԶԳ-ի ծրագրերից մեկն ուղղված է Հայաստանի Կենտրոնական Բանկի կողմից վերահսկողություն իրականացնելու կարողությունների բարելավմանը, ինչն էլեան նշանակություն ունի առողջ բանկային համակարգի զարգացման համար:
- Ազդրիզնեսով զբաղվող փոքր և միջին ձեռնարկությունների շուկայի զարգացման ծրագիր. Ազդրիզնեսով զբաղվող և հարակից բնագավառներում գործող խստումնայից ձեռնարկությունների զարգացման նպատակով իրականացվում են կոնկրետ ծրագրեր ձեռնարկությունների մակարդակով: Այս ծրագիրը զբաղվում է նաև բիզնեսի զարգացման համար խոչնդութ հանդիսացող ընդհանուր խնդիրներով՝ ջանալով ավելի առողջ մթնոլորտ ստեղծել բիզնեսի զարգացման համար:

- Real Estate Market Development Program: A recently established partnership with local private sector real estate organizations focuses on developing an ethical and trained real estate profession, and assisting in the creation of a more efficient, honest and equitable real estate market anchored to private property.
- Caucasus Small and Medium Enterprise (SME) Finance Program: To stimulate the development of financial capacity in Armenia, USAID supports the Caucasus SME Finance Program, that provides loans between \$10,000 and \$100,000. The program links to a micro-credit program (\$100-\$1,000) and another that makes loans in the \$1,000-\$10,000 range. Another micro-finance program provides affordable credit to economically active women living below the poverty line in under-served areas.
- SME/Business Association Support: The Eurasia Foundation, funded by USAID, provides direct credit through its Small Business Loan Program (SBLP), which operates in partnership with selected commercial banks. Eurasia also supports the development of business associations.

Accomplishments

Land Code Passed: USAID provided technical assistance for drafting and revision of the Land Code, passed in 2001. The law is an essential component of a system for moving land and buildings from government to private ownership.

- **Land Registration/Titling Systems Established:** A computer-based land title registration system and mapping component

- **Առևտրային, օրենսդրական և կարգավորող ոլորտների բարեփոխումներ.** ԱՄՆ ՄԶԳ-ն օժանդակություն է տրամադրում այն օրենքների և ենթաօրենսդրական ակտերի մշակման աշխատանքներին, որոնք խթանում են ժողովրդավարության և շուկայական հարաբերությունների զարգացմանը ուղղված բարեփոխումները: Այս ծրագիրը նպաստում է նաև ավորության աջակցություն ցուցաբերելով պետական այն նարմիններին, որոնք պատասխանատու են ձեռնարկությունների սնանկացման և պետական գնումների մասին օրենքների կիրառման համար:
- **Աջակցություն տեղեկատվության և հաղորդակցության տեխնոլոգիաների զարգացման ծրագրին.** ԱՄՆ ՄԶԳ-ն օգնում է Հայաստանում տեղեկատվության և հաղորդակցության տեխնոլոգիաների զարգացման ծրագրի իրականացմանը՝ տեխնիկական աջակցություն ցուցաբերելով սարքավորումների ձեռք բերման և ուսուցման կազմակերպման հարցերում, ինչպես նաև օգնելով կառավարությանը վերացնել հեռահաղորդակցության միջոցների ներկայիս մեջնորդի:

- **Տեխնիկական աջակցություն փոքր և միջին ձեռնարկություններին.** Հայաստանում նաև ավորության զարգացմանն օժանդակելու նպատակով ԱՄՆ ՄԶԳ-ն կառավարման և տեխնիկական փորձառության հմտություններ է փոխանցում մասնավոր ընկերություններին և որոշ պետական ձեռնարկություններին: Այս նպատակի իրականացմանն է ծառայում Տեխնիկական աջակցության ծրագրը, որում ներգրավված են գրուաշրջության, ուկերչության/թանկարժեք քարերի մշակման, տեղեկատվական տեխնոլոգիաների, կոշիկի և տեքստիլ արտադրության բնագավառներում մասնագիտացած, կամավոր հիմունքներով աշխատող միջազգային փորձագետներ: Ծրագրի շրջանակներում աշխատանքներ են տարրում ձեռնարկությունների հանար տեխնիկական աջակցությունից օգտվելու հնարավորությունները ընդլայնելու, երկարաժամկետ տեխնիկական աջակցություն տրամադրելու, ինչպես նաև

Private Sector Program

Մասնավոր սեկտորի ծրագիր

was installed with USAID assistance. Data input and title certificate issuance are now more than twice as fast as with the paper-based registration. Armenia is the first country of the former Soviet Union to have a nationwide electronic title registration capability. More than 242,000 land title certificates have been issued.

- Key Economic Legislation Enacted: USAID provided technical assistance for Armenia's Civil Code, passed in 1999. The Civil Code provides the foundation for most private sector activity, and is among the best in the former Soviet Union. The Government Procurement Law was passed in June 2000. USAID assisted with a new Customs Code, effective January 2001, that complies with WTO requirements. The Law on the Registration of Legal Entities was adopted in August 2001. The new Law on Bankruptcy of Banks was passed and the Law on the Central Bank and the Law on Banks and Banking Activities were amended in November 2001, all benefiting from USAID assistance.
- Tax Systems Modernized/Automated: USAID helped establish a new functionally organized and automated structure in Regional Tax Inspectorate (RTI) offices under the Ministry of State Revenues (MSR). The new structure incorporates the main working functions of taxpayer service, data processing, audit and collections. The number of RTIs was reduced from 45 to 18.
- Tax Collection/Services Improved: With USAID assistance in tax administration, tax laws are enforced more effectively. With increased compliance, tax collection increased to 16.13% of GDP in 2002.
- Customs Systems Improved: The software platform for the State Customs Committee has been upgraded, with USAID assistance, providing the basis for features such as networking and direct trader input of

ամերիկյան շուկա մտնելու համար անհրաժեշտ կապեր հաստատելու ուղղությանը:

- Անշարժ գույքի շուկայի զարգացման ծրագիր. Հայաստանի մասնավոր սեկտորում գործող անշարժ գույքի գործակալությունների հետ վերջերս հաստատված գործընկերության նպատակն է անշարժ գույքի մասմագետների վարքի նորմերի և պրոֆեսիոնալիզմի ձևավորումը, ինչպես նաև ավելի արդյունավետ, արդարացի, մասնավոր սեփականության սկզբունքներով առաջնորդվող անշարժ գույքի շուկայի ստեղծումը:
- Փոքր և միջին ձեռնարկությունների ֆինանսավորման կովկասյան ծրագիր. Հայաստանում առկա ֆինանսական հնարավորությունները խթանելու նպատակով ԱՄՆ ՄԶԳ-ն աջակցում է «Փոքր և միջին ձեռնարկությունների ֆինանսավորման կովկասյան ծրագրին», որը 10,000 ամերիկյան դոլարից մինչև 100,000 ամերիկյան դոլարի չափով վարկեր է տրամադրում ձեռնարկություններին : Այս ծրագիրը համագործակցում է միկրո վարկեր (\$100-\$1,000) և 1,000-10,000 դոլարի սահմաններում վարկեր տրամադրող ծրագրերի հետ: Սկզբու ֆինանսավորում ապահովող մեկ այլ ծրագրի շրջանակներում նպաստավոր պայմաններով վարկեր են տրամադրում տնտեսական ակտիվություն ցուցաբերող, սակայն հեռավոր շրջաններում բնակվող և անապահով կանանց:
- Աջակցություն փոքր և միջին ձեռնարկությունների/Գործարարների Ասոցիացիաներին. ԱՄՆ ՄԶԳ-ի կողմից ֆինանսավորվող Եվրասիա հիմնադրամը ուղղակի վարկեր է տրամադրում իր «Փոքր բիզնեսի վարկավորման» ծրագրի միջոցով, որն իրականացվում է մի քանի առևտորային բանկերի հետ համագործակցության միջոցով: Եվրասիա հիմնադրամն աջակցում է նաև գործարարների ասոցիացիաների կայացմանը:

customs forms. In June 2003 the networking of all customs houses was completed.

Western Accounting Practices Implemented: USAID supported the translation and adaptation of International Accounting Standards (IAS), that were accepted in Armenia. A national and international training and certification program was established at the Association of Accountants and Auditors of Armenia, and over 600 accountants were trained. USAID has assisted in training accounting firms and performing financial conversions on a total of 900 enterprises. Over 100 enterprise accountants have been trained in cost accounting, 5 accounting firms have been trained in cost conversions, and 27 enterprises have undergone full cost conversions.

- Capacity for Information Technology (IT) Development Upgraded: USAID helped establish three Computer Learning Centers to strengthen IT education at the undergraduate and graduate levels at local universities.
- Electronic Banking Introduced: The establishment of a smart-card based electronic payment system, assisted by USAID, has strengthened the banking sector and increased the quality of financial services.
- Banking Supervision Improved: Checking the compliance of the Central Bank's Bank Supervision Department (BSD) with core international standards, USAID helped provide the basis for a practical, task-oriented work plan for the BSD.
- Sales Increased and Jobs Created: In 2002, USAID technical and credit assistance to SMEs helped firms increase sales by approximately \$12 million, creating more than 4,300 full- and part-time jobs.

Զերքերումներ

- Հողային օրենսգրքի ընդունում. ԱՄՆ ՄԶԳ-ն տեխնիկական աջակցություն է տրամադրել 2001 թ.-ին ընդունված Հողային օրենսգրքի մշակման ու վերանայման աշխատանքներում: Այս օրենսգիրքը չափազանց կարևոր նշանակություն ունի հողը և շինությունները պետական սեփականությունից մասնավոր սեփականության փոխանցելու համար:
- Հողի գրանցման եւ սեփականության իրավունքի վկայականների տրամադրման համակարգի ստեղծում. ԱՄՆ ՄԶԳ-ի օգնությամբ ստեղծվել է հողի նկատմամբ սեփականության իրավունքի գրանցման և հողերի քարտեզագրման համակարգչային համակարգ: Տվյալների գրանցման ու վկայականների հանձնման հին կարգի համեմատ այսօր այդ աշխատանքները ավելի քան երկու ամսան արագ են կատարվում: Հայաստանը նախկին Խորհրդային հանրապետություններից առաջինն է, որ հողօգտագործման իրավունքի վկայականների էլեկտրոնային գրանցման ցանց ունի ամբողջ հանրապետության տարածքում: Ավելի քան 242,000 հողօգտագործման վկայականներ արդեն հանձնվել են տերերին:
- Օժանդակություն տեսական օրենսդրության մշակմանը. ԱՄՆ ՄԶԳ-ն տեխնիկապես աջակցել է 1999 թ.-ին ընդունված Հայաստանի քաղաքացիական օրենսգրքի մշակման աշխատանքներին: Քաղաքացիական օրենսգրքի շնորհիվ դրվեմ է մասնավոր սեկտորի գործունեության հիմքը: Հայաստանի քաղաքացիական օրենսգիրքը համարվում է լավագույններից մեկը նախկին Խորհրդային Սիոնթյունում: «Պետական գնումների մասին» օրենքն ընդունվել է 2000 թ.-ի հունիսին: ԱՄՆ ՄԶԳ-ն օգնել է Արևորի Սիցազգային Կազմակերպության (WTO) պահանջներին համապատասխան Մաքսային օրենսգրքի մշակմանը, որը գործողության մեջ է դրվել 2001 թ.-ի հունվարին: «Իրավաբանական անձանց գրանցման մասին» օրենքն ընդունվել է 2001 թ.-ի օգոստոսին: ԱՄՆ ՄԶԳ-ի աջակցությամբ ընդունվել է «Բանկերի սնանկացման մասին» նոր օրենքը, իսկ «Կենտրոնական Բանկի մասին» և «Բանկերի ու բանկային գործունեության

Private Sector Program Մասնավոր սեկտորի ծրագիր

Success Stories

Zaruhi Khazaryan and her husband kept chickens on their farm, but without great success. They decided to buy some cows, and try the dairy business. Busy milking the cows and pasteurizing the milk to make yogurt and cheese, the couple had the beginnings of a successful dairy farm. With the help of USAID, husband and wife were able to grow one of the most successful dairy farms in Armenia. Now, they have expanded, and raise pigs, chickens, rabbits, turkeys, ducks and geese. With the helping hand of USAID, a business is growing in Armenia, customers can buy quality products, and a family can support itself.

Galoust Hovhanisyan is the owner of "Father and Sons Farm" and has quite a passion for flora. He works on flower production and fruit drying, and with the help of USAID he became the owner of the first solar fruit dryer in Armenia. The fruit dryer allows him to avoid additional fuel expenses. Now Galoust's dried fruits meet international standards and have entered the global market.

մասին» օրենքները փոփոխությունների են ենթարկվել 2001 թ.-ի նոյեմբերին:

- Հարկային համակարգերի արդիականացում և ավտոմատացում. Պետական եկամուտների նախարարության ենթակայությամբ գործող Հարկային տեսչության տարածքային գրասենյակներում ԱՄՆ ՄԶԳ-ի օժանդակությամբ հիմնվել է գործառությային նոր կառուցվածք ունեցող և ավտոմատացված համակարգ: Նոր համակարգը հնարավորություն է տալիս իրականացնել հետևյալ գործառությունները՝ հարկատունների սպասարկում, տվյալների մշակում, առողջությական ստուգումներ և հարկերի հավաքագրում: Հարկային տեսչության տարածքային գրասենյակների թիվը 45-ից կրճատվել է և հասցվել 18-ի:
- Հարկերի հավաքագրման և հարկային ծառայությունների բարելավում. ԱՄՆ ՄԶԳ-ի կողմից հարկային վարչարարությանը ցուցաբերված աջակցության շնորհիվ հարկային օրենքներն ավելի արդյունավետ են կիրառվում: Հարկերի հավաքագրման մակարդակը բարձրացել է 2002 թ.-ին կազմելով ՆՅԱ-ի 16.13 %-ը:

- Մաքսային ծառայությունների բարելավում. ԱՄՆ ՄԶԳ-ի օգնությամբ Պետական Մաքսային Կոմիտեի համակարգչային ծրագրերը կատարելագործվել են, թույլ տալով օգտվել այնպիսի հնարավորություններից, ինչպիսիք են ցանցերի ստեղծումը և ներմուծվող ու արտահանվող ապարանքների մասին տեղեկատվությունն ինտերնետում ուղղակիորեն տեղադրելը: Մի ցանցի մեջ բոլոր մաքսատների միավորնան աշխատանքներն ավարտվել են 2003 թ.-ի հունիսին:

- Հաշվապահական հաշվառման արևմտյան փորձի ներդրում. ԱՄՆ ՄԶԳ-ի օժանդակությամբ իրականացվել են Հայաստանի կողմից ընդունված Հաշվապահական Հաշվառման Միջազգային Ստանդարտների (International Accounting Standards - IAS) թարգմանության և համապատասխանեցման աշխատանքներ: Հայաստանի Հաշվապահների և Առողջության Ասոցիացիայում կազմակերպվել ու անց է կացվել ազգային և միջազգային հաշվապահության ուսուցման

և վկայագրման ծրագիր, որի շրջանակներում վերապատրաստվել են ավելի քան 600 հաշվապահներ: ԱՄՆ ՄԶԳ-ն աջակցել է նաև հաշվապահական ընկերությունների վերապատրաստմանը, ինչպես նաև ընդհանուր թվով 900 ձեռնարկությունների կողմից միջազգային հաշվապահական ստանդարտների ընդունմանը: Ավելի քան 100 ձեռնարկությունների հաշվապահներ անցել են Ծախսերի հաշվապահության գծով (Cost accounting) վերապատրաստում, 5 հաշվապահական ֆիրմաներում կազմակերպվել է Ծախսերի փոխարկման (cost conversions), իսկ 27 ձեռնարկություններում՝ Ծախսերի ամբողջական փոխարկման գծով ուսուցում (full cost conversions):

- Տեղեկատվական տեխնոլոգիաների զարգացման բազայի կատարելագործում: ԱՄՆ ՄԶԳ-ն օժանդակել է համակարգչային ուսուցման երեք կենտրոնների ստեղծմանը՝ հայաստանյան համալսարանների բակալավրիատի և մագիստրատուրայի ծրագրերի համար ապահովելով տեղեկատվական տեխնոլոգիաների ուսուցման ավելի բարձր մակարդակ:
- Ելեկտրոնային բանկային համակարգի ներդրում: ԱՄՆ ՄԶԳ-ի օժանդակությամբ ներդրված վճարման smart-card էլեկտրոնային համակարգի շնորհիվ բարելավվել է բանկերի աշխատանքն ընդհանրապես և բարձրացել է ֆինանսական ծառայությունների որակը:
- Բանկային վերահսկողության բարելավում: Ստուգելով Կենտրոնական բանկի Վերահսկողության վարչության աշխատանքների համապատասխանությունը միջազգային ստանդարտներին՝ ԱՄՆ ՄԶԳ-ն օգնել է վերահսկողության վարչությանը կազմել գործնական և իրատեսելի աշխատանքային ծրագիր:
- Իրացման ծավալների մեծացում և նոր աշխատատեղերի ստեղծում. 2002 թ-ին ԱՄՆ ՄԶԳ-ի կողմից փոքր և միջին ձեռնարկություններին ցուցաբերված տեխնիկական և վարկային օժանդակության շնորհիվ այդ ձեռնարկությունները կարողացել են իրենց արտադրանքի իրացման ծավալները մեծացնել մոտ 12 միլիոն ամերիկյան դոլարով և ստեղծել ավելի քան 4,300 աշխատատեղ:

10

Years
of
Progress

Earthquake Zone Recovery Program

Աղետի գոտու վերականգնման ծրագիր

2

It has been 15 years since the devastating earthquake of 1988 killed 25,000 and left over 500,000 homeless. The affected region is still called the Earthquake Zone. In the year 2000, approximately 12,000 families still lived in domiks (temporary shelters) when USAID began implementing an Earthquake Zone (EQZ) Recovery Program in partnership with the Government of Armenia.

Under the EQZ Recovery Program, some 6,500 families in the earthquake zone will have permanent homes by mid 2004. They are awarded either certificates to purchase housing, or grants to complete or repair unfinished or damaged homes. As the beneficiary families give up their domiks, local governments remove them to reclaim the sites. The reclaimed sites become parks, housing complexes or commercial areas.

The EQZ Recovery Program builds on the success of the USAID Pilot Housing Certificate Program in Gyumri. In the pilot program 97% of the certificate holders found apartments, and 89% of those chose to stay in Gyumri. The pilot site is also home to a playground, a park, and recreation fields, established through a USAID-funded public works program.

Current Activities

The Earthquake Zone Recovery Program is part of a broad range of activities supported by USAID to help the recovery of this region and the rest of Armenia. These include nutrition programs, health programs, and programs to strengthen local capacity through support of community, local government and non-governmental organization (NGO) development. In addition, a number of programs focus on reform of social service delivery and social insurance systems, and support to small and medium enterprises, including agribusiness.

1988 թ.-ին Դայաստանում տեղի ունեցած երկրաշարժի զոհ դարձան 25,000 մարդ, իսկ ավելի քան 500,000-ը մնացին անօրեն: Այդ օրվանից անցել է համարյա 15 տարի, սակայն ավերիչ երկրաշարժից սուրճած շրջանները դեռևս կոչվում են «աղետի գոտի»: 2000 թ.-ի տվյալներով մոտավորապես 12,000 ընտանիք դեռ ապրում էր «տնակներում»՝ ժամանակավոր կացարաններում, երբ ԱՄՆ ՄԶԳ-ն, Դայաստանի Կառավարության հետ համատեղ, սկսեց իրագործել «Աղետի գոտու վերականգնման ծրագիրը»:

Աղետի գոտու վերականգնման ծրագրի շրջանակներում մինչև 2004 թ.-ի կեսերը մշտական բնակարան կունենան մոտ 6,500 ընտանիքներ: Նրանց տրվել են բնակարան գնելու վկայագրեր կամ դրամաշնորհներ՝ իրենց անավարտ մնացած կամ վնասված տների կառուցումն ավարտելու կամ վերանորոգելու համար: Շահառու ընտանիքների կողմից «տնակները» ազատելուն պես տեղական հշխանությունները մաքրում են այդ տարածքները՝ զբոսայգիներ ստեղծելու, բնակելի շենքերի համալիրներ կառուցելու, կամ որպես առևտորի կենտրոններ օգտագործելու նպատակով:

Երկրաշարժի գոտու վերականգնման ծրագիրը հիմնվում է Գյումրիում իրականացված Բնակարանների գնման վկայագրերի փորձնական ծրագրի հաջողությունների վրա, որի շրջանակներում վկայագրեր ստացած 312 անձանց 97% գտան բնակարաններ, որից 89% Գյումրիում: Փորձնական ծրագրի շրջանակներում բարեկարգված տարածքում ներկայում գտնվում են խաղարապարակ, զբոսայգի և մարզական վերականգնողական կենտրոն, որոնք հիմնվել են ԱՄՆ ՄԶԳ-ի կողմից ֆինանսավորվող համրային աշխատանքների ծրագրի կողմից:

Earthquake Zone Recovery Program Աղետի գոտու վերականգնման ծրագիր

Accomplishments

- Housing Needs Met in the Earthquake Zone: Beginning with a pilot program to test the use of housing certificates, more than 2,500 families have completed purchase of homes, more than 2,200 temporary shelters, vacated by families who have moved to permanent housing, have been cleared. Progress is continuing: With nearly 4,000 housing certificates issued, hundreds of additional families will be able to complete home purchases and move out of domiks.

Success Stories

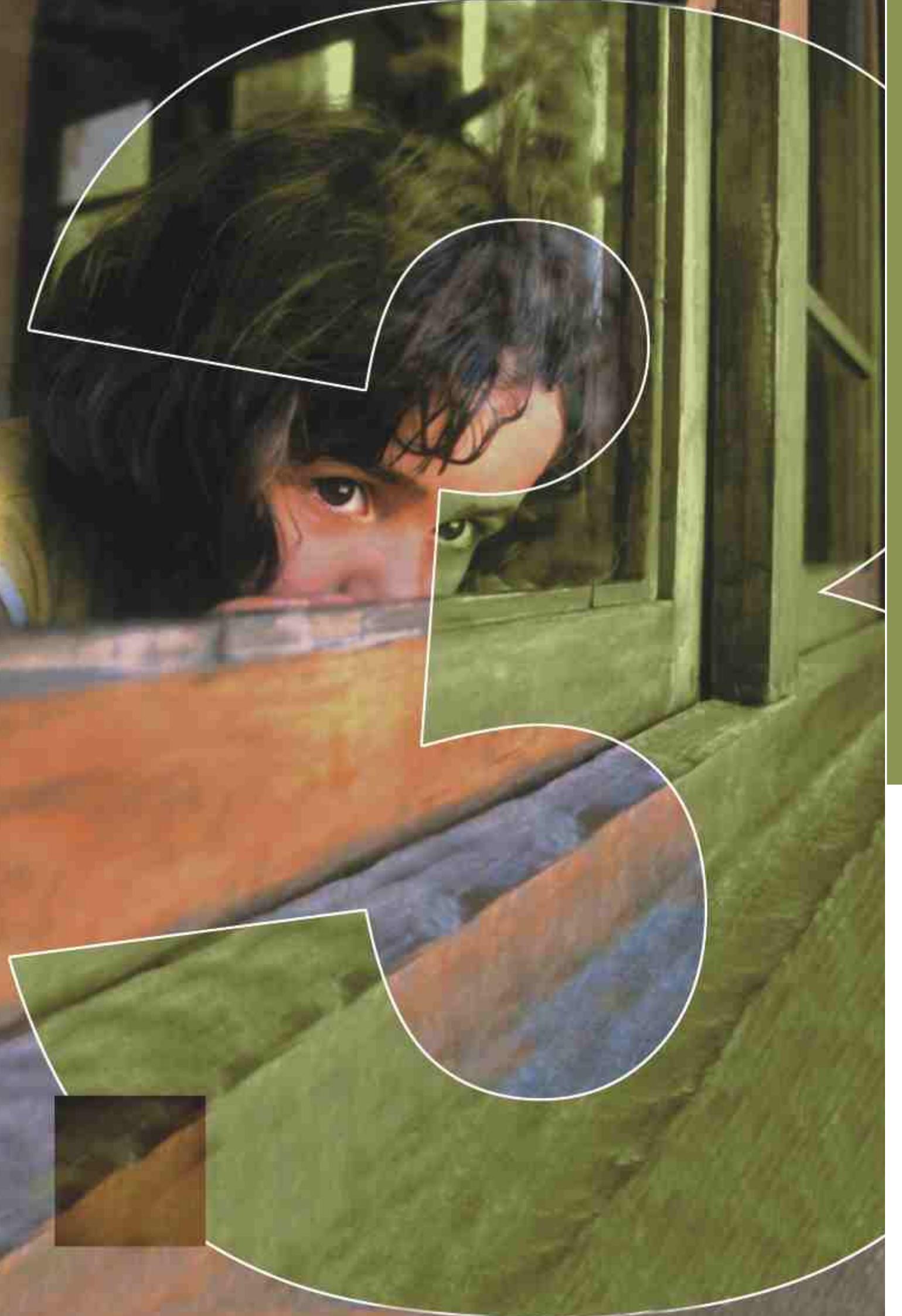
Earthquake Recovery Zone: Armenouhi Arestakesyan gave birth to one of her two daughters 20 days before the earthquake. Her daughter saved Armenouhi's life, because she was in the hospital and not at home when the earthquake struck and destroyed the family home. Armenouhi and her family lived in a metal shipping container for 14 years, until USAID helped. Armenouhi's children didn't know what it meant to live in a home with even basic comforts. This all changed when Armenouhi received a certificate to purchase a home. Finally, her children have a place to do homework and she has a kitchen; the family has a home.

Ընթացիկ ծրագրեր

Երկրաշարժի գոտու վերականգնման ծրագիրը հանդիսանում է ԱՄՆ ՄԶԳ-ի կողմից երկրաշարժի գոտու և Հայաստանի այլ շրջանների վերականգնման ուղղությամբ ծավալած բազմաբնույթ գործունեության մի մասը: Վերոհիշյալ գործունեության շրջանակներում իրականացվում են սմնդի, առողջապահական ծրագրեր, ինչպես նաև համայնքների կարողությունները ամրապնդելուն ուղղված ծրագրեր, որոնք իրականացվում են համայնքային ներուժի, տեղական ինքնակառավարման մարմինների և հասարակական կազմակերպությունների գարգացմանը նպաստելու միջոցով: Հայաստանում ԱՄՆ ՄԶԳ-ի կողմից իրականացվող այլ ծրագրերը նպատակառությամբ են առողջապահական և սոցիալական ծառայությունների տրամադրմանը, սոցիալական ապահովագրության համակարգերի ներդրմանը, ինչպես նաև միկրո, փոքր և միջին ձեռնարկությունների, այդ թվում՝ ագրոբիզնեսի սատարմանը:

Ձեռքբերումներ

- Աղետի գոտու բնակիչների ապահովում բնակարաններով. Բնակարանային վկայագրերի փորձնական ծրագրի հրականացման արդյունքում ավելի քան 2,500 ընտանիք արդեն բնակարան են գտել, մշտական բնակարաններ փոխադրված ընտանիքների կողմից ազատված ավելի քան 2,200 ժամանակավոր կացարաններ վերացվել են, իսկ տարածքները՝ մաքրվել: Ծրագրի առաջնաթագը շարունակվում է, քանի որ բնակիչներին տրված մոտ 4,000 բնակարանային վկայագրերի շնորհիվ հայրություն նոր ընտանիքներ կկարողանան բնակարան գտնել ու դուրս գալ «տնակներից»:

10

Years
of
Progress

Social Transition Սոցիալական անցման ծրագիր

3

Since the collapse of the Soviet Union, the quality and affordability of health and social services in Armenia have decreased dramatically. With an estimated 50% of the population living in poverty, citizens' vulnerability is increasing and the provision of social protection is inadequate.

USAID's Social Transition Program aims to help Armenia strengthen and make sustainable key social and healthcare systems, while at the same time, providing urgently needed services to the most vulnerable. The goal of the program is to assist national reform, beginning with pilot sites. To ensure the long term impact and sustainability of reforms, emphasis is being placed on reinforcing the Government of Armenia's (GOAM) capacity to reform health and social safety net systems. Accordingly, USAID support focuses on:

- Establishing foundations for sustainable social and health service systems by supporting the GOAM in reforming its pension, poverty family benefit, and health service delivery programs.
- Strengthening and expanding social and primary healthcare services to increase access to and improve quality of these services.
- Direct assistance to meet nutritional needs through soup kitchens for the elderly and supplemental food distribution to vulnerable families. USAID also supports home healthcare services for homebound elderly and three community service centers.

Current Activities

Social and Health Sector Reform: USAID is helping Armenia develop an integrated legal, regulatory, and information framework with sustainable social insurance programs and adequate social assistance for vulnerable populations. USAID is providing support to restructure the healthcare sector, improving the quality of and access to primary care services.

Խորհրդային Միության վիլուգումից ի վեր առողջապահական և սոցիալական ծառայությունների որակն ու մատչելիությունը Հայաստանում կտրուկ անկում է ապրել: Չնայած այն համգամանքին, որ ըստ գնահատումների բնակչության 50 %-ն անապահով է և քաղաքացիների խոցելիության մակարդակը շարունակում է բարձրանալ, սոցիալական պաշտպանվածության ապահովումը մնում է անբավարար:

ԱՄՆ ՄԶԳ-ի Սոցիալական անցման ծրագրի միջոցով աջակցություն է ցուցաբերվում Հայաստանի սոցիալական և առողջապահական հիմնական համակարգերի ամրապնդմանը, կենսունակ համակարգերի ստեղծմանը՝ միևնույն ժամանակ առաջին անհրաժեշտության ծառայություններ տրամադրելով բնակչության առավել խոցելի խմբերին: Ծրագիրը նպատակ է հետապնդում աջակցել բարեփոխումների ազգային ծրագրին՝ աշխատանքներ իրականացնելով փորձնական ծրագրի շրջանակներում ընդգրկված հաստատություններում: Առողջապահական և սոցիալական ապահովության համակարգերում բարեփոխումների հարատևությունը և կայունությունը ապահովելու միտումով առանձնահատուկ ուշադրություն է դարձվում Հայաստանի կառավարության համապատասխան կառույցների ուժեղացմանը: Վերոհիշյալ նպատակներին հասնելու համար ԱՄՆ ՄԶԳ-ի ծրագրերի շրջանակներում իրականացվող գործունեությունը ծավալվում է հետևյալ ուղղություններով.

Social Transition Անհալական անցման ծրագիր

Social Health and NGO Network Program:

The NGO Center is implementing a program to build the capacity of local NGOs working in the social and primary healthcare fields, and to support community initiatives in the region affected by the 1988 earthquake.

Health Partnerships: USAID assists four partnerships between Armenian and American health institutions. These partnerships are focused on improving the quality of community based primary healthcare services.

Provision of Medical Equipment: Selected Armenian institutions receive donated equipment, technology, furnishings, supplies, and pharmaceuticals in conjunction with USAID-supported training programs.

Reproductive Health: With USAID assistance, Armenia is working to improve the quality of women's reproductive health services, with emphasis on maternal health, neonatal care and prevention and treatment of sexually transmitted infections.

Targeted Humanitarian Assistance: By renovating buildings and providing basic furniture and equipment, USAID improves the safety and living conditions of targeted populations in orphanages, nursing homes, and schools for the handicapped.

Public Works: Local infrastructure development projects and a school canteen rehabilitation program provide jobs to the most vulnerable in selected regions while also improving community facilities.

Social Assistance Provision: Supporting soup kitchens for the elderly and mobile medical teams operating in remote villages of the country provides social and basic healthcare services to the most vulnerable populations of Armenia.,

Primary Healthcare Initiative: USAID is implementing a project to upgrade the primary healthcare skills of polyclinic staff working in a family medicine group practice setting, and extending primary care services to remote villages through mobile medical teams.

- Օժանդակելով Հայաստանի կառավարության կողմից իրազործվող կենսաբոշակային, աղքատության ընտանեկան նպաստների և առողջապահական հիմնական ծառայությունների հիմքեր ստեղծել կենսունակ սոցիալական և առողջապահական ծառայությունների համակարգերի համար:

- Ուժեղացնել և ընդլայնել սոցիալական և առաջնային առողջապահության ծառայությունները՝ դրանք դարձնելով ավելի մատչելի ու որակյալ:

- Ուղղակի օգնություն տրամադրել ծերերին և անապահով ընտանիքներին՝ ծերերի համար անվճար ճաշարաններ կազմակերպելու և կարիքավոր ընտանիքներին լրացնեցիչ սնունդ տրամադրելու միջոցով: ԱՄՆ ՄԶԳ-ի ծրագրի շրջանակներում իրականացվում է նաև անշարժունակ ծերերին տնային պայմաններում բուժօգնության տրամադրում, ինչպես նաև աջակցություն է ցուցաբերվում համայնքային ծառայությունների երեք կենտրոններին:

Ընթացիկ ծրագրեր

Սոցիալական և առողջապահության ոլորտի բարեփոխումներ. ԱՄՆ ՄԶԳ-ն օգնում է Հայաստանին ստեղծել իրավական, կարգավորող և տեղեկատվական միասնական դաշտ, որի շնորհիվ կիրականացվեն սոցիալական ապահովագրության գործում ծրագրեր և անհրաժեշտ սոցիալական օժանդակություն կտրամադրվի կարիքավոր ընտանիքներին: ԱՄՆ ՄԶԳ-ն աջակցում է առողջապահության ոլորտի վերակառուցմանը՝ բարելավելով առաջնային առողջապահության ծառայությունների որակը և դրանք մատչելի դարձնելով բնակչության համար:

Սոցիալական և առողջապահական բնագավառների հասարակական կազմակերպությունների ցանց. Հասարակական կազմակերպությունների կենտրոնը իրազործում է մի ծրագիր, որի

Accomplishments

- **Completed Family Health Information Campaign:** USAID supported a nationwide information, education, and communication campaign on family health using national media and more intensive community mobilization activities in the Vayots Dzor and Lori regions.
- **Collected Baseline Nationwide Health Data:** USAID financed the 2000 Armenia Demographic and Health Survey (ADHS). The survey was conducted by the Armenian National Statistical Service and the Ministry of Health, with technical assistance from ORC Macro. Survey data is used to design new programs and refine ongoing activities.
- **Strengthened Community Infrastructure:** USAID supported the creation and implementation of 17 community infrastructure rehabilitation projects. USAID also supported the creation of Civic Action Groups (CAGs) to directly oversee the implementation of these community projects.
- **Better Targeting of Social Assistance:** The PAROS (*beacon*) beneficiary system ranks the vulnerability level of households, and is used to target the distribution of welfare payments and humanitarian assistance.
- **Improved Access to Pharmaceuticals and Immunizations:** Pharmaceuticals were provided to 40,000 women and children. Through UNICEF programs supported by USAID, a diphtheria epidemic was halted. Immunization rates for other diseases have improved as well.
- **Improved Health Services:** USAID-funded healthcare partnerships between Armenian and American health institutions have led to improvements in primary healthcare services, including new methods for providing health screening and counseling services to communities, and increased breast cancer awareness and screening.

նպատակն է ձևավորել սոցիալական և առաջնային առողջապահության ոլորտներում գործող հայաստանյան հասարակական կազմակերպությունների կարողությունները և օժանդակել 1988 թ.-ի երկրաշրջիք տուժած շրջաններում իրականացվող համայնքային նախաձեռնություններին:

Համագործակցություն առողջապահական հիմնարկների միջև. համայնքային նշանակության առաջնային առողջապահության ծառայությունները բարելավելու նպատակով ԱՄՆ ՄԶԳ-ն օժանդակում է Հայաստանի և ԱՄՆ-ի առողջապահական հիմնարկների համագործակցության չորս ծրագրի, որոնց նպատակն է բարելավել առաջնային բուժօգնության համայնքային ծառայությունների որակը:

Ապահովում բժշկական սարքավորումներով. Հայաստանի մի քանի ընտրված բուժիմնարկներ նվիրատվության կարգով ստանում են սարքավորումներ, տեխնոլոգիաներ, կահավորում, բժշկական պարագաներ և դեղորայք, իսկ ԱՄՆ ՄԶԳ-ն օժանդակում է նրանց համար կազմակերպված ուսուցման ծրագրերին:

Վերարտադրողական առողջություն. ԱՄՆ ՄԶԳ-ի օգնությամբ Հայաստանում աշխատանքներ են տարվում կանանց վերարտադրողական առողջությանը հետևող ծառայությունների որակի բարելավման ուղղությամբ, մեծ ուշադրություն է դարձվում մայրական առողջության հարցերին, նախաճննյան խնամքին և սեռական ճանապարհով փոխանցվող վարակների կանխարգելմանն ու բուժմանը:

Նպատակային մարդասիրական օգնություն. Շենքերի վերանորոգման և կահավորման, ինչպես նաև սարքավորումներ տրամադրելու միջոցով ԱՄՆ ՄԶԳ-ն օժանդակում է մանկատների, ծերանոցների և հատուկ դպրոցների ապահովության և պայմանների բարելավմանը:

Հանրային աշխատանքներ. Համայնքների ենթակառույցների զարգացման և դպրոցական ճաշարանների վերականգնման ծրագրերի շնորհիկ ընտրված շրջաններում աշխատատեղեր են

Social Transition Անցիալական անցման ծրագիր

- Improved Access to Nutrition:**

In 60 primary schools, USAID supported school lunch programs designed to provide proper nutrition to more than 16,000 children, and 24 soup kitchens serve hot meals to the vulnerable elderly.

Success Stories

A sports complex in Gyumri, opened with the support of USAID, helps keep children off the streets. Ruben Hovhanissyan, the Principal of the sports complex, explains that the building was in ruins for 13 years. Now they have 10 teachers and approximately 200 students - boys and girls - who practice sports and martial arts 2 hours a day. Many of the children spent their youth living in metal shipping containers until their families were given housing certificates or their homes were rebuilt. Having lived among the earthquake ruins for so long, the children have a place to grow and learn.

ստեղծվում առավել կարիքավորների համար և միևնույն ժամանակ բարելավվում են այդ համայնքների ենթակառույցները:

Սոցիալական օգնության տրամադրում. Ծերերի համար կազմակերպված անվճար ճաշարաններին, ինչպես նաև հանրապետության հեռավոր գյուղերում գործող շրջիկ բուժկետերին օժանդակություն տրամադրելով՝ սոցիալական և առողջապահական ծառայություններ են մատուցվում Հայաստանի բնակչության ամենանապահով խավերին:

Առաջնային առողջապահության ծրագիր. ԱՄՆ ՄԶԳ-ն իրագործում է մի ծրագիր, որի նպատակն է բարձրացնել ընտանեկան բժշկության խմբերում ներգրավված աշխատակիցների որակավորումը, ինչպես նաև շրջիկ բուժկետերի միջոցով առաջնային առողջապահության ծառայությունները մատչելի դարձնել հեռավոր գյուղերում:

Չեղքբերումներ

- Չեղքատվական վերաբերյալ տեղեկատվական քարոզարշավի անցկացում. ԱՄՆ ՄԶԳ-ն աջակցել է ընտանիքի առողջության հարցերը լուսաբանելու նպատակով ողջ հանրապետությունում անցկացվող տեղեկատվական, կրթական և լրատվական քարոզարշավին, որում լայնորեն օգտագործվել են զանգվածային լրատվական միջոցները: Վայոց Չորի և Լոռու մարզերում այդ ուղղությամբ ավելի ակտիվ աշխատանքներ են տարվել հենց համայնքներում:

- Առողջապահական տվյալների համահայատանյան բազայի ստեղծում. ԱՄՆ ՄԶԳ-ն ֆինանսավորել է 2000 թ.-ին Հայաստանում անցկացված ժողովրդագրական և առողջապահական հետազոտության անցկացումը: Այդ աշխատանքներն իրականացվել են Հայաստանի պետական վիճակագրական ծառայության և Առողջապահության նախարարության կողմից՝ ORC Macro կազմակերպության տեխնիկական

Հետազոտության արդյունքներն ամփաժեշտ են ինչպես նոր ծրագրեր կազմելու, այնպես էլ ընթացիկ աշխատանքներն ավելի լավ կազմակերպելու համար:

- Համայնքային ենթակառուցվածքների բարեկարգում. ԱՄՆ ՄԶԳ-ն աջակցել է 17 համայնքների ենթակառուցվածքների վերականգնման ծրագրերի մաշկմանն ու իրագործնանը: ԱՄՆ ՄԶԳ-ի օժանդակությամբ հիմնվել են Քաղաքացիական նախաձեռնության խմբեր՝ համայնքային ծրագրերի իրագործման անմիջական վերահսկողությունն իրագործելու նպատակով:

- Սոցիալական օգնության նպատակուղղվածության բարելավում. Ընտանեկան նպաստների «Փարոս» համակարգը որոշում է ընտանիքների կարիքավորության մակարդակը և օգնում նպաստներն ու հումանիտար օգնությունը բնակչությանը իրավնամբ կարիքավոր խմբերին տրամադրելուն:

- Ղեղորայքի և պատվաստումների մատչելիության բարելավում. Ղեղորայքը է բաժանվել 40,000 կանանց և երեխաների: ԱՄՆ ՄԶԳ-ն աջակցություն է տրամադրել ՄԱԿ-ի Մանկական Հիմնադրամի ծրագրերի կողմից իրականացվող դիֆտերիայի համաճարակի կանխարգելման աշխատանքներին: Այլ հիվանդությունների դեմ արված պատվաստումների թիվը նույնական մեծացել է:

- Առողջապահական ծառայությունների բարելավում. ԱՄՆ ՄԶԳ-ի կողմից ֆինանսավորվող Հայաստանի և Ամերիկայի Միացյալ Նահանգների բուժիմնարկների համագործակցության ծրագրերի շնորհիվ բարելավվել են առաջնային առողջապահության ծառայությունները, հանրապետության տարբեր բնակավայրերում ներդրվել են բժշկական ստուգումների նորագույն մեթոդներ և խորհրդատվական ծառայություններ, ակտիվ աշխատանքներ են տարվել կրծքագեղձի քաղցկեղի մասին իրազեկության բարձրացման և դրա ախտորոշման ուղղությամբ:

- Սննդի ապահովման ծրագրեր. ԱՄՆ ՄԶԳ-ի աջակցության շնորհիվ 60 դպրոցների տարրական դասարանների երեխաների համար իրագործվել են դպրոցական նախաճաշերի ապահովման ծրագրեր և ավելի քան 16,000 երեխաներ ապահովվել են պատշաճ սննդով: Գործում է նաև մեկ այլ ծրագիր, որի շրջանակներում 24 անվճար ճաշարաններում տաք ճաշ է տրվում կարիքավոր ծերերին:

4

Democracy
Ժողովրդավարության ծրագիր

10

Years
of
Progress

Democracy Ժողովրդավարության ծրագիր

4.

Since 1995, USAID has been working to help Armenia develop more transparent, accountable, and responsive democratic governance. Armenia has introduced comprehensive legal reforms through the adoption of its first Constitution and a number of key laws, and by ratifying international treaties and conventions. Some visible manifestations of institutional reforms include the creation of local self-governments, a new three-tier court system, and civil service and state procurement systems. Despite these promising developments, many of these changes exist only on paper.

Programs to increase citizen participation in local and national government, develop non-governmental organizations (NGOs) and independent media, promote civic education in secondary schools, strengthen local government and the legislature, and support legal reform. USAID plans to achieve more democratic governance by supporting programs which:

- Increase citizen participation in policy development and oversight of government.
- Improve the quality of sources of information and analysis.
- Support a more responsive and effective local government.
- Encourage the Parliament to be more effective and responsive.
- Develop a transparent and effective legal system.

Current Activities

Citizen Awareness and Participation:

A USAID program helps develop citizens' skills to advocate in their communities, with a special emphasis on promoting women's participation. Another supports civic development in Armenia through citizen action committees designed to promote citizen participation and by developing political parties' ability to reach out to their constituents.

1995 թ.-ից ի վեր ԱՄՆ ՄԶԳ-ի կողմից քայլեր են ձեռնարկվել Հայաստանում ժողովրդավարական կառավարման ավելի թափանցիկ, պատասխանատու և բաց համակարգ ստեղծելուն աջակցելու ուղղությամբ: Հայաստանի հանրապետության առաջին Սահմանադրության և մի շաբթ կարևոր օրենքների ընդունումը, ինչպես նաև միջազգային համաձայնագրերի ու կոնվենցիաների վավերացումը, թույլ տվեցին բազմակողմանի իրավական բարեփոխումներ կատարել Երկրում: Ինստիտուցիոնալ բարեփոխումների ակնառու օրինակներ են տեղական ինքնակառավարման մարմինների, նոր՝ եռաստիճան դատական համակարգի, ինչպես նաև քաղաքացիական ծառայության և պետական գնումների համակարգերի ստեղծումը: Չնայած այս խոստումնալից նախաձեռնություններին, փոփոխություններից շատերը մնացել են միայն թղթի վրա:

Այս բնագավառում ԱՄՆ ՄԶԳ-ի ծրագրերի նպատակն է մեծացնել քաղաքացիների մասնակցությունը տեղական և պետական կառավարման մարմիններում, նպաստել հասարակական կազմակերպությունների և անկախ զանգվածային լրատվության միջոցների կայացմանը, միջնակարգ դպրոցներում քաղաքացիական կրթության ծրագրի հաստատմանը, ուժեղացնել տեղական ինքնակառավարման մարմինները և օրենսդիր մարմինը, աջակցել իրավական բարեփոխումների իրականացմանը: Ժողովրդավարական կառավարման համակարգի հետագա առաջընթացին աջակցելու նպատակով ԱՄՆ ՄԶԳ-ն նախատեսում է օժանդակել այն ծրագրերին, որոնք ուղղված են՝

- պետական քաղաքականության մշակման և կառավարության վերահսկման գործում քաղաքացիների մասնակցության բարձրացմանը

Democracy Ժողովրդավարության ծրագիր

Independent Media: USAID supports the development of independent news media through technical assistance and training in management as well journalism. In addition, USAID supports a Eurasia Foundation program, primarily focused on promoting private sector growth, that has provided financing for an independent printing press as an alternative to the state-run printing press for newspapers.

Civic Education Program: USAID assists the Government of Armenia in its implementation of a civic education curriculum for 8th-10th grades in all secondary schools in Armenia.

Local Government Program: Recognizing the vital role of local government in people's lives, USAID helps increase public participation in local governance, build the capacity of local governments to deliver services, and strengthen fiscal and administrative decentralization.

NGO Strengthening Program: This program develops the coalition-building and advocacy skills of NGOs, and supports the growth and development of the nascent NGO sector in the regions outside of Yerevan. The program includes a special initiative to promote women's political participation through NGO advocacy efforts.

Legislative Strengthening: A new USAID program aims at strengthening the internal capacity of the National Assembly to support the legislative process. The Armenian Legislative Strengthening Program (ALSP) focuses particularly on improving the analytical aspects of the budget oversight process. The ALSP is also helping improve the National Assembly systems for constituency relations and outreach, and increasing public and media access to information about the National Assembly.

Legal and Judicial Reform: To strengthen the legal profession, USAID supports work to improve the organization and effectiveness of professional legal associations in Armenia. USAID also supports legal education reform through cooperation with Yerevan State University and a number of private universities.

- տեղեկատվության աղբյուրների և վերլուծությունների որակի բարելավմանը
- ավելի արդյունավետ և պատասխանատու տեղական ինքնակառավարման մարմիններին աջակցելուն
- Խորհրդարանի առավել արդյունավետ և պատասխանատու գործունեության խրախուսմանը
- թափանցիկ և արդյունավետ իրավական համակարգի կայացմանը

Ընթացիկ ծրագրեր

Քաղաքացիների իրազեկություն և մասնակցություն. ԱՄՆ ՍԶԳ-ի ծրագրերից մեկն ուղղված է քաղաքացիներին այնպիսի հնտություններով զինելուն, որպեսզի նրանք կարողանան իրենց հաճայնքներում ներգրավվել շահերի պաշտպանության գործընթացում (ընդ որում, մեծ ուշադրություն է դարձվում կանաց մասնակցության մակարդակի բարձրացմանը): Մեկ այլ ծրագիր աջակցում է քաղաքացիական ակտիվության զարգացմանը Հայաստանում ինչպես քաղաքացիների նախաձեռնության խմբերի միջոցով, այնպես էլ քաղաքական կուսակցությունների ընտրազանգվածի հետ կապ հաստատելու ունակությունների զարգացմանը:

Անկախ զանգվածային լրատվության միջոցներ. ԱՄՆ ՍԶԳ-ն սատարում է անկախ զանգվածային լրատվության միջոցների զարգացմանը՝ տեխնիկական աջակցության, ինչպես նաև լրատվամիջոցների կառավարման և լրագրության դաշնարակներ կազմակերպելու միջոցով: Ի լրումն, ԱՄՆ ՍԶԳ-ն օժանդակում է Եվրասիա հիմնադրամի կողմից իրագործվող մասնավոր սեկտորի զարգացմանը նպաստող ծրագրին, որի շրջանակներում ֆինանսավորվել է մի անկախ տպարանի հիմնումը:

Accomplishments

- Town hall meetings and citizen initiative groups afforded citizens the opportunity to address their concerns in a public forum. In 2002 alone, over 30,000 citizens participated in dialogue groups, initiative groups, and town hall meetings with local officials to discuss and find ways to resolve community issues.
- USAID support for NGOs has resulted in increased institutional capacity and more effective government engagement in policy dialogue.
- All secondary schools in Armenia now have trained teachers teaching civic education courses to 8th, 9th, and 10th grade students.
- Support for print and broadcast media has enhanced independent media outlets' professionalism and improved their prospects for financial viability.
- Citizens, NGOs, businessmen and local government officials worked together in the first comprehensive community project planning exercise in Armenia, while others participated in budget hearings of municipal governments.
- Vulnerable groups in various parts of the country have received free legal services from young lawyers.
- For the first time, Court of Cassation decisions were published and made available to all, through hard copy publication and on a website.

Տպարանը դիտվում է որպես այլընտրանք թերթերի տպագրության պետական հաստատություններին:

Քաղաքացիական կրթության ծրագիր. ԱՄՆ ՍԶԳ-ն աջակցում է Հայաստանի Կառավարությանը «Քաղաքացիական կրթություն» առարկան Հայաստանի բոլոր միջնակարգ դպրոցների 8-10րդ դասարանների կրթական ծրագրերում ընդգրկելու աշխատանքներում:

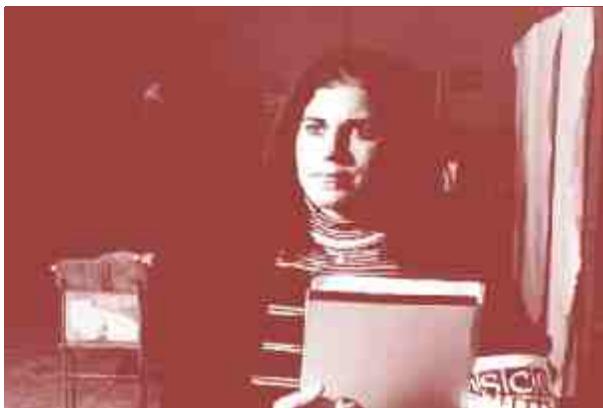
Տեղական ինքնակառավարման ծրագիր. Գիտակցելով տեղական ինքնակառավարման կենսական նշանակությունը մարդկանց կյանքում, ԱՄՆ ՍԶԳ-ն նպաստում է հասարակության մասնակցությունը տեղական ինքնակառավարման գործում մեծացնելուն, տեղական ինքնակառավարման մարմիններին ծառայություններ ապահովելու համար անհրաժեշտ մեխանիզմներով զինելուն, ֆինանսական և վարչական ապակենտրոնացումն ուժեղացնելուն:

Հասարակական կազմակերպությունների հզորացման ծրագիր. Այս ծրագրի նպատակն է զարգացնել հասարակական կազմակերպությունների կողմից համար կազմակերպությունները, ինչպես նաև նպաստել Երևանից դուրս սաղմանավորվող ՀԿ սեկտորի աճին և կայացմանը: Ծրագրի առանձնահատուկ ուղղություններից մեկը նպատակ ունի ՀԿ քաղոզչական գործունեության միջոցով խթանել կանանց քաղաքական մասնակցությունը:

Օրենսդիր մարմնի հզորացման ծրագրի նպատակն է ամրապնդել օրենսդրական գործընթացին աջակցելու Ազգային ժողովի կարողությունները: Հայաստանի օրենսդրի հզորացման ծրագիրը շեշտը հիմնականում դնում է բյուջեի վերահսկման գործընթացի վելուծական կողմերի վրա: Ծրագրի այլ բաղադրիչների թվում են ընտրողների հետ կապերի և հանրության իրազեկման

Democracy Ժողովրդավարության ծրագիր

Success Stories

USAID was instrumental in financing a civic education curriculum in Armenia for 8th – 10th graders. Countless bright young men and women, in 450 schools have benefited from these lessons. Students realize that if civic life is going to change, it is upon their shoulders to make it change. One teacher told this story: A policeman came and knocked at the door of one of the student's home. The student opened the door and the policeman asked if he could come in and search the house. The student asked him if he had a search warrant. The policeman was shocked, and asked her how she knew about search warrants. The girl told him that she studied it in school, in her civic education class. He asked her to show him the book and was amazed that the students were learning about their rights.

In Soviet times, citizens were discouraged from asking critical questions, or asserting their rights. USAID is helping to break that pattern by encouraging the independent, informed and creative thinking that is central to any vibrant democracy.

մեխանիզմների բարելավումը, հանրության և զանգվածային լրատվության միջոցների համար Ազգային ժողովի գործունեության վերաբերյալ տեղեկատվության հասանելիության բարելավումը:

Իրավական և դատական բարեփոխումներ. Իրավաբանի մասնագիտությունը ուժացնելու նպատակով ԱՄՆ ՍԶԳ-ն իրականացնում է Հայաստանի իրավական ոլորտում գործող իրավաբանների պրոֆեսիոնալ միությունների

կառուցվածքային արդյունավետությանը նպաստող ծրագրեր: Համագործակցելով Երևանի պետական համալսարանի և մի շարք մասնավոր համալսարանների հետ՝ ԱՄՆ ՍԶԳ-ն օգնում է նաև բարեփոխումների անցկացմանը իրավաբանական կրթության համակարգում:

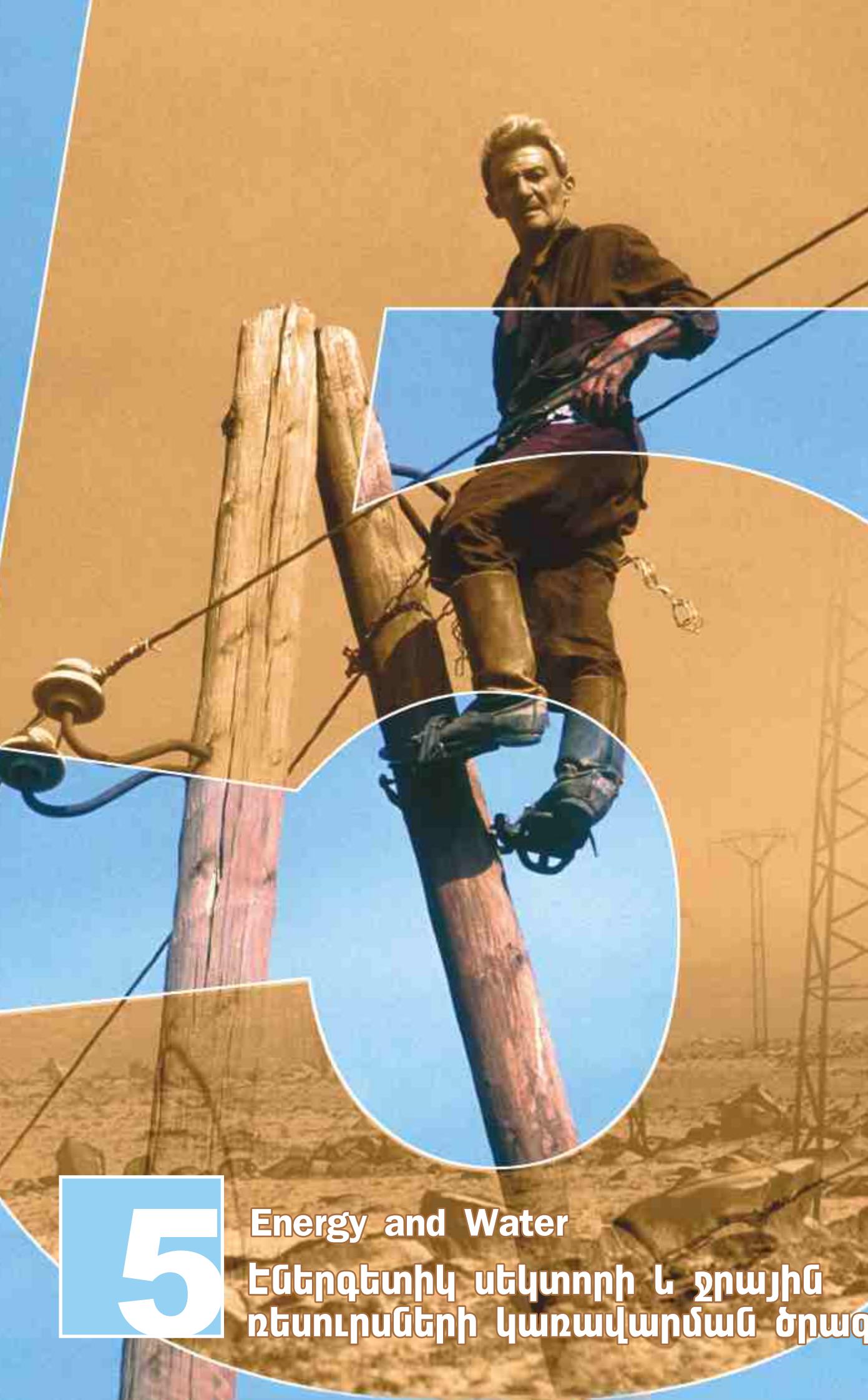
Չեղոքերումներ

- Քաղաքապետարանում կազմակերպված ժողովները և քաղաքացիների նախաձեռնության խմբերը հնարավորություն տվեցին մարդկանց իրապարակայնորեն քննարկել իրենց հուզող հարցերը: Իրենց համայնքներում գոյություն ունեցող խնդիրները քննարկելու և լուծումներ գտնելու նպատակով միայն 2002 թ.-ին ավելի քան 30,000 քաղաքացիներ են մասնակցել տեղական իշխանությունների ներկայացուցիչների հետ երկխոսության խմբերում, քաղաքացիական նախաձեռնության խմբերում և քաղաքապետարանում կազմակերպված հանդիպումներին:

- ԱՄՆ ՍԶԳ-ի կողմից հասարակական կազմակերպություններին ցուցաբերված աջակցության շնորհիվ ընդլայնվել են վերջիններիս ինստիտուցիոնալ կարողությունները, ավելի արդյունավետ է դարձել պետական քաղաքականության շուրջ երկխոսությունը կառավարության հետ:

- Այսօր Հայաստանի բոլոր միջնակարգ դպրոցներն ունեն վերապատրաստված ուսուցիչներ «Քաղաքացիական կրթություն» առարկան 8րդ, 9րդ և 10րդ դասարաններում դասավանդելու համար:
- Զանգվածային լրատվության տպագիր և հեռարձակվող միջոցներին ցուցաբերված աջակցության շնորհիվ բարձրացել է նրանց արտադրանքի մասնագիտական մակարդակը, բարելավվել են նրանց ֆինանսական կենսունակության հեռանկարները:
- Հայաստանում համայնքային զարգացման առաջին բազմակողմանի ծրագիրը մշակվել է քաղաքացիների, հասարակական կազմակերպությունների, գործարարների և տեղական ինքնակառավարման մարմինների ներկայացուցիչների համատեղ ուժերով: Միևնույն ժամանակ քաղաքացիները մասնակցել են համայնքի բյուջեի բաց քննարկումներին:
- Հանրապետության տարբեր շրջաններում բնակչության խոցելի խմբերին անվճար իրավաբանական ծառայություններ են մատուցվել երիտասարդ իրավաբանների կողմից:

Առաջին անգամ ՎՃՌԱԲԵԿ դատարանի որոշումները տպագրվել են և տեղադրվել ինտերնետում, այսպիսով՝ մատչելի դառնալով լայն հասարակայնության համար:

5

Energy and Water
Էներգետիկ սեկտորի և ջրային
ռեսուրսների կառավարման ծրագիր

10

Years
of
Progress

Energy Sector Էներգետիկ սեկունդի ծրագրեր

5

When the main pipeline transporting Russian gas through Azerbaijan to Armenia was closed in late 1991, energy supply became a critical issue for Armenia. The only source of natural gas supplies (used for electricity generation and heating) was a smaller pipeline through Georgia, which was subject to frequent disruption. For years, electricity was available sporadically, often for only a few hours per day. The energy shortage and insecurity resulted in the re-opening in 1995 of the Armenian Nuclear Power Plant (ANPP), which had been shut down after the devastating 1988 earthquake. Although there had been extensive safety improvements made to the power plant, it was still considered unsafe. Increased dependence in hydroelectric power resulted in a drawdown of Lake Sevan, the country's largest, to ecologically dangerous levels.

USAID's energy sector assistance began in 1992, responding to the humanitarian emergency in Armenia. USAID's program has evolved in recent years to focus on helping Armenia develop an efficient, reliable, and cost-effective energy sector, appropriate for the emerging market economy. Such an energy sector is critical for sustainable economic growth, environmental protection, and social welfare. To help Armenia achieve this, the USAID's energy program supports efforts to:

- Increase private sector participation,
- Promote economic and environmental efficiency, and
- Diversify energy resources.

Current Activities

- **Energy Efficiency and Renewable Energy Resources:** Working in the areas of energy efficiency, demand-side management, sustainable financing, and renewable energy resource development, USAID provides technical assistance and assists with demonstration projects.

1991 թ.-ի վերջին, երբ Աղրբեջանի տարածքով անցնող Ռուսաստան-Հայաստան հիմնական գազամուղը փակվեց, և ներգիայի մատակարարումը դժվարագույն խնդիր դարձավ Հայաստանի համար: Բնական գազ (որն օգտագործվում էր միայն էլեկտրաէներգիայի արտադրության և շեռուցման համար) ստանալու միակ աղբյուրը Կրաստանի միջով անցնող ավելի փոքր խողովակաշարն էր, այն էլ հաճախ չէր գործում պայթեցումների պատճառով: Տարիներ շարունակ էլեկտրաէներգիան մատակարարվում էր ընդհատումներով, հաճախ օրական ընդամենը մի քանի ժամով: Էներգիայի սղության ու մատակարարման անվտանգության պատճառով 1995 թ. վերագործարկվեց 1988 թ.-ի ավերիչ երկրաշարժից հետո փակված Հայկական ատոմակայանը: Չնայած ատոմակայանի անվտանգության բարձրացման ուղղությամբ տարված ծավալուն աշխատանքներին, այն միևնույն է, ապահով չէր համարվում: Հիդրոէլեկտրաէներգիայի օգտագործման ծավալների մեծացումը հանգեցրեց երկրի ամենամեծ լճի՝ Սևանի մակարդակի կտրուկ և բնապահպանության տեսանկյունից վտանգավոր անկմանը:

ԱՄՆ ՄԶԳ-ի օժանդակությունը էներգետիկ համակարգին սկսվեց 1992 թ-ին՝ ի պատասխան այդ ժամանակաշրջացքում Հայաստանում ստեղծված արտակարգ իրավիճակի: Վերջին տարիներին ԱՄՆ ՄԶԳ-ի կողմից իրականացվող ծրագրերը վերակողմնորոշվել են դեպի գործունակ, հուսալի և տնտեսապես արդյունավետ էներգետիկ համակարգի ձևավորումը, որը կհամապատասխանի Հայաստանում նոր ձևավորվող շուկայական տնտեսության կարիքներին: Նման համակարգը շատ կարևոր է կայուն տնտեսական աճի, շոշակա միջավայրի պաշտպանության և սոցիալական բարեկեցության համար: Այս տեսանկյունից ԱՄՆ ՄԶԳ-ի ծրագրերը նպատակ են հետապնդում:

Energy Sector Էներգետիկ սեկտորի ծրագրեր

- **Electricity and Natural Gas Sector Reform Program:** USAID has activities that build legal and regulatory capacity, help develop the electricity market, and support privatization, commercialization, and investment mobilization in the energy sector.
- **Utility Partnership/Training:** USAID encourages private participation in the energy sector by conveying the US experience of private ownership and operation of energy assets.
- **Regional Regulatory Association:** By assisting Armenian officials to collaborate with US counterparts, USAID supports the institutional operations of regulatory commissions in Armenia.
- **Municipal Energy Efficiency Network:** USAID supports Armenian participation in the network of East European and NIS municipalities with activities to develop energy efficiency.
- USAID also cooperates with other US Government agencies for energy sector programs in Armenia including the US Department of Energy and the US Nuclear Regulatory Commission.
- **Heat Assisted Education Project:** This project aims to reconstruct and rehabilitate the heating systems in 18-20 schools across Armenia.

Accomplishments

- **Restructured Energy Sector:** Armenenergo, the utility previously responsible for all electricity generation, transmission, and distribution, has been effectively "unbundled" into production, regional distribution, and local delivery units. Today, the structure of the power sector closely resembles the recommendations from USAID-sponsored technical assistance.
- **Strengthened Armenian Energy Regulatory Commission:** USAID assisted with a new energy law that solidified the legal foundation and strengthened the role of Armenia's energy regulatory commission. The commission, an independent body responsible

- բարձրացնել մասնավոր սեկտորի ներգրավվածությունը
- նպաստել տնտեսական և բնապահպանական արդյունավետությանը
- բազմազանեցնել Էներգետիկ պաշարների աղբյուրները

Ընթացիկ ծրագրեր

Էներգետիկ արդյունավետության և Էներգիայի վերականգնվող պաշարների ծրագիրն աշխատում է Էներգետիկ արդյունավետության, պահանջարկի կառավարման, կայուն ֆինանսավորման և Էներգիայի վերականգնվող պաշարների հետազոտման հարցերի շուրջ: ԱՄՆ ՄԶԳ-ն տրամադրում է տեխնիկական աջակցություն և օժանդակում ցուցադրական ծրագրերի իրականացմանը:

Էլեկտրականության և բնական գազի սեկտորի բարեփոխումների ծրագրի նպատակն է օրենսդրական և Ենթաօրենսդրական դաշտի ձևավորումը, էլեկտրականության շուկայի ձևավորումը և Էներգետիկ համակարգում մասնավորեցման, կոմերցիալիզացիայի և ներդրումների ակտիվացման քաղաքականության խթանումը:

Ծառայությունների համագործակցության/վերապատրաստման ծրագրի շրջանակներում Էներգետիկ ռեսուրսների մասնավոր սեփականության և գործարկման ամերիկյան փորձը տարածելու միջոցով խրախուսվում է մասնավոր սեկտորի ներգրավվածությունը Էներգետիկ համակարգում:

Տարածաշրջանային կարգավորող ընկերակցություն ծրագիրն աջակցում է Հայաստանի Էներգետիկ կարգավորող հանձնաժողովի գործունեությանը՝ հայաստանյան և ամերիկյան

for setting tariffs, issuing operating licenses, and approving the rules that govern the power market, was created by decree in April 1997.

- **Privatized Energy Sector:** Privatization of the distribution company is completed and 80% of generation is currently privatized.
- **Completed a \$15 million metering program:** USAID provided technical assistance, training and equipment for the transmission and distribution networks nationwide, improving the commercial operations of the power sector.
- **International Accounting Standards adopted** across the energy sector.
- **Improved Decision-Making Processes:** A least-cost generation planning model was developed with USAID assistance. It is being used by Armenia's energy regulatory commission and Ministries to apply to future decision-making related to the closure of the Armenian Nuclear Power Plant and start-up of new generation facilities.
- **Improve Heating Systems:** Pilot boiler renovation projects, supported by USAID, have been completed in a school, a polyclinic, and an apartment building.
- **Supported Dialogue for Regional Cooperation:** USAID helped establish technical-level contacts to facilitate future regional cooperation among Armenia, Azerbaijan, and Georgia on energy matters.
- **Improved Cost Recovery:** USAID has helped the Armenian electric system make dramatic moves toward sustainability, with current estimates of sector revenues at 63% of costs, as compared to 39% in 1997.
- **Improved Energy Efficiency:** Armenia's energy sector is 10% more efficient than it was in 1997, as measured by the amount of energy needed to produce a unit of GDP.

պաշտոնյամների համագործակցությանը նպաստելու միջոցով։

Էներգետիկ արդյունավետության միջադարապետարանային ցանցի ծրագրով նպաստում է Էներգետիկ արդյունավետությունը բարձրացնելու նպատակով արևելաւորոպական և ԱՊՀ քաղաքապետարանների միջև ստեղծված համագործակցության ցանցին Հայաստանի մասնակցությանը։

Հայաստանի Էներգետիկ համակարգում իրականացվող ծրագրերի շրջանակներում համագործակցում է այլ գործակալություններին նույնական, այդ թվում ԱՄՆ Էներգետիկայի Դեպարտամենտի և ԱՄՆ Սիօնիկային կարգավորման գործակալության հետ։

Զեռուցման ապահովման կրթական ծրագրի միջոցով վերականգնվել են Հայաստանի տարբեր շրջանների 18-20 դպրոցների զեռուցման համակարգերը։

ԶԵՐՈՒՅԹԻՄՆԵՐ

- Էներգետիկ սեկտորի վերակազմավորում։ Հայէներգոն, որ նախկինում պատասխանատու էր հանրապետությունում ողջ էլեկտրաէներգիայի արտադրության, փոխանցման և բաշխման համար, հաջողությամբ «տրոհվել» է արտադրող, տարածքային բաշխիչ և տեղական մատակարարման ձեռնարկությունների։ Էլեկտրաէներգիայի ներկայումս գործող համակարգը մեծապես համապատասխանում է այն առաջարկներին, որոնք արվել էին ԱՄՆ ՍԶԳ-ի կողմէց ֆինանսավորվող տեխնիկական աջակցության ծրագրի շրջանակներում։

Energy Sector Էներգետիկ սեկտորի ծրագրեր

- **Restructured Tariff System:** USAID provided assistance to the energy regulatory commission, that established cost-based electricity tariffs, as well as introducing a new tariff for power generation, a key part of a procedure that greatly enhances system efficiency.
- **Humanitarian Assistance:** As part of USAID's humanitarian assistance provided through the mid 1990's, fuel oil was provided for electricity generation from the thermal power plants, numerous facilities (hospitals, schools, etc., including the Yerevan Hospital Maternity Ward) were weatherized, and spare parts were provided so that the thermal plants could stay in operation.
- **Rehabilitation of hydroelectric power plants.** USAID assisted with the rehabilitation of several small hydroelectric facilities to help relieve the energy crisis of the mid-1990s.
- Հայաստանի Էներգետիկ կարգավորող հանձնաժողովի ամրապնդում. ԱՄՆ ՍԶԳ-ն աջակցել է Էներգետիկայի մասին նոր օրենքի ընդունմանը, որի շնորհիվ ամրապնդել են համակարգի իրավական հիմքերը և բարձրացվել է Հայաստանի Էներգետիկ կարգավորող հանձնաժողովի դերը: Հանձնաժողովը, որը հանդիսանում է անկախ մարմին և պատասխանատու է սակագների սահմանման, համապատասխան գործունեությամբ զբաղվելու արտոնագրեր տալու և Էլեկտրաէներգիայի շուկայի կարգավորման համար, ստեղծվել է ՀՀ կառավարության 1997 թ.-ի ապրիլին ընդունված որոշման համաձայն:
- Էներգետիկ սեկտորի սեփականացնորհում. Բաշխիչ ցանցերի սեփականացնորհման գործընթացն ավարտվել է, և ներկայումս սեփականացնորհված է Էլեկտրաէներգիա արտադրող ծերնարկությունների 80 %-ը:
- Էլեկտրաէներգիայի հաշվառման բարելավման (հաշվիչների տեղադրման) 15 միլիոն ԱՄՆ դոլար արժողությամբ ծրագրի իրականացում. ԱՄՆ ՍԶԳ-ն տեխնիկական աջակցություն, անձնակազմի ուսուցում և սարքավորումներ է տրամադրել Երևանի ողջ տարածքում գործող Էլեկտրաէներգիայի փոխանցող և բաշխիչ ծերնարկություններին, ինչը բարերար ազդեցություն է ունեցել Էլեկտրաէներգիայի սեկտորի առևտորային գործունեության համար:
- Հաշվապահական հաշվառման միջազգային ստանդարտները ընդունվել են Էներգետիկ համակարգում:

- Ձեռուցման համակարգերի բարելավում. ԱՄՆ ՄԶԳ-ի աջակցությամբ կաթսայատների վերանորոգման փորձնական ծրագրեր են իրականացվել մի դպրոցում, պոլիկլինիկայում և բնակելի շենքում:
  - Աջակցություն տարածաշրջանային համագործակցության շուրջ երկխոսությանը. ԱՄՆ ՄԶԳ-ի օժանդակությամբ տեխնիկական բնույթի կապեր են հաստատվել Հայաստանի, Ադրբեյչանի և Վրաստանի միջև՝ էներգետիկայի բնագավառում ապագա տարածաշրջանային համագործակցությունը խթանելու նպատակով:
  - Ծախսածկման մակարդակի բարձրացում. ԱՄՆ ՄԶԳ-ի օժանդակության շնորհիվ Հայաստանի էներգետիկ համակարգը զգալի առաջընթաց է ունեցել ֆինանսական կայունության ապահովման ուղղությամբ, և ներկայումս, ըստ հաշվումների, համակարգի եկամուտները 1997 թ.-ի 39%-ի համեմատ կազմում են ծախսերի 63%-ը:
  - Էներգիայի օգտագործման արդյունավետության բարձրացում. Հայաստանի էներգետիկ համակարգի արդյունավետությունը մեկ միավոր ՆՀԱ-ի արտադրության համար անհրաժեշտ էներգիայի հաշվով 1997 թ.-ի համեմատ բարձրացել է 10 %-ով:
  - Սակագների համակարգի վերակառուցում ԱՄՆ ՄԶԳ-ի աջակցության արդյունքում էներգետիկ կարգավորող հանձնաժողովը սահմանել է էլեկտրաէներգիայի սակագներ, որոնք հիմնվում են ծախսերի վրա, ինչպես նաև ներդրել է էլեկտրաէներգիայի արտադրության նոր սակագներ, ինչը զգալիորեն նպաստում է համակարգի արդյունավետության բարձրացմանը:
  - Մարդասիրական օգնություն. 1990-ականների կեսերին ԱՄՆ ՄԶԳ-ի կողմից իրագործվող մարդասիրական օգնության ծրագրի մի մասն է կազմել նաև էլեկտրաէներգիայի արտադրության համար անհրաժեշտ մագութիւ ապահովումը ջերմաէլեկտրակայաններին, բազմաթիվ հիմնարկների (հիվանդանոցներ, ծննդատներ, դպրոցներ և այլն) ջերմամեկուսացումը և պահեստամասերի մատակարարումը ջերմաէլեկտրակայաններին՝ նրանց անխափան աշխատանքն ապահովելու նպատակով:
- Հիդրոէլեկտրակայանների վերականգնում. 1990-ականների էներգետիկ ճգնաժամից դուրս գալու նպատակով ԱՄՆ ՄԶԳ-ն օգնել է մի քանի փոքր հիդրոէլեկտրակայանների վերականգնման աշխատանքներին:
- բարձրացնել մասնավոր սեկտորի ներգրավվածությունը
  - նպաստել տնտեսական և բնապահպանական արդյունավետությանը

Water Management Program

Ջրային ռեսուրսների կառավարման ծրագիր

5

Armenia's water sector has profound problems, which are being addressed with USAID assistance. The drinking water and wastewater infrastructure is deteriorated, irrigation systems are degraded, and Lake Sevan is over-exploited. There is pollution of potable water sources, lack of rational allocation of water resources, and inadequate management of trans-boundary waters. The absence of effective national and regional systems to monitor water quality and allocate water flows threatens the ecology and health of downstream communities, and inhibits efforts to promote economic and political cooperation in the region.

USAID's Water Management Program is designed to address some of the severe consequences of environmental degradation in Armenia and complement USAID's efforts in other areas that are impacted by water issues (e.g., energy, health, and tourism). Specifically, the USAID water management program is supporting initiatives to:

- Improve the national and regional policy and institutional framework.
- Rehabilitate the water monitoring systems.
- Increase local capacity to develop and implement market-based solutions.

Current Activities

Armenian Sustainable Water Resource Management Program: A USAID project to develop Armenia's capacity for sustainable water management supports enhanced environmental quality and economic growth.

Armenia Water Meter Procurement Project: A USAID project supports the ongoing restructuring of the water sector and enhances management effectiveness. USAID-provided water meters collect data on water flows within the drinking water system, allowing more effective management and wholesale commercial water metering.

Հայաստանի ջրային ռլորտում կան բազմաթիվ կուտակված խնդիրներ, որոնք ներկայում լուծվում են ԱՄՆ ՍԶԳ-ի օգնությամբ: Խմելու ջրի և հոսքաջրերի ենթակառուցները քայլաված են, ողոգման համակարգերը շարժից դուրս են եկել, անխնա շահագործման հետևանքով հջել է Սևանա լճի մակարդակը: Խմելու ջրի աղբյուրներն աղտոտված են, չկա ջրային ռեսուրսների ռացիոնալ բաշխման համակարգ, միջամանային ջրային ռեսուրսների կառավարման համակարգի աշխատանքն անբավարար է: Ձրերի որակի հսկման և ջրային հոսքերի բաշխման արդյունավետ պետական և տարածքային համակարգերի բացակայությունը սպառնալիք է դարձել ինչպես առահենյա բնակավայրերի էկոլոգիայի, այնպես էլ բնակչիների առողջության համար: Նման իրավիճակը խոչընդոտում է տարածաշրջանում տնտեսական և քաղաքական համագործակցության նախաձեռնությունների իրականացմանը: ԱՄՆ ՍԶԳ-ի կողմից մշակված Ջրային ռեսուրսների կառավարման ծրագրի նպատակն է միջոցներ ձեռնարկել Հայաստանում շրջակա միջավայրի աղտոտման որոշ ծանր հետևանքների վերացման ուղղությամբ: Շրագիրը նաև լրացնելու է գալիս ԱՄՆ ՍԶԳ-ի կողմից այլ այնպիսի բնագավառներում իրականացվող աշխատանքներին, որոնք առնչվում են ջրային խնդիրներին (օրինակ էներգետիկա, առողջապահության և գրոսաշրջություն): ԱՄՆ ՍԶԳ-ի Ջրային ռեսուրսների կառավարման ծրագիրն աշակեցում է մասնավորապես հետևյալ նախաձեռնություններին.

- պետական և տարածաշրջանային քաղաքականության և ինստիտուցիոնալ համակարգի բարելավում
- ջրային ռեսուրսների մոնիթորինգի համակարգերի վերականգնում

Water Management Program

Ջրային ռեսուրսների կառավարման ծրագիր

Strengthening Water Management in the South Caucasus Program: USAID is undertaking a project to increase technical level dialogue on water management in the three South Caucasus countries. Water management and regional security are both advanced by helping key institutions develop more effective information sharing and communication on crucial water management issues.

Accomplishments

- A model "Water Code of the Republic of Armenia", enacted in July, 2002, benefited from USAID technical assistance.
- USAID assisted institutional reform, resulting in decrees establishing the Water Resources Management and Protection Agency, and combining the Environmental Monitoring Center with *ArmHydromet*.
- 72 water monitoring posts, in the Sevan-Hrazdan Basin; on the Araks River (that is the border with Turkey), and in the Debed Basin (that flows into Georgia), were equipped and renovated with USAID help. USAID also provided training for staff at the sites, and renovated and equipped regional and central laboratories
- USAID supported capacity building for public awareness and clean-up on selected lakes and rivers.
- A model waste water treatment system for industrial pollution was among USAID-supported activities that support business development while enhancing environmental quality.
- USAID support strengthened public participation and local capacity for integrated river basin planning in the Debed-Khrami Basin, enhancing democracy as well as improving water management.

- Հուկայական հարաբերությունների պահանջներին համապատասխանող լուծումների մշակման և իրազործման համար անհրաժեշտ կարողությունների զարգացում տեղերում:

Ընթացիկ ծրագրեր

Հայաստանի ջրային ռեսուրսների կառավարման ծրագիրը. ԱՄՆ ՍԶԳ-ի այս ծրագիրը, որի նպատակն է օգնել Հայաստանին ջրային ռեսուրսների կառավարման կայուն մեխանիզմներ ստեղծելու գործում, նպաստում է ինչպես շոշակա միջավայրի առողջացմանը, այնպես էլ երկրի տնտեսական աճին:

Ջրաչափերի ձեռք բերման ծրագիր. ԱՄՆ ՍԶԳ-ի այս ծրագրիը աջակցում է ջրամատակարարման համակարգում ընթացող վերակառուցման և կառավարման արդյունավետության բարձրացման աշխատանքներին: ԱՄՆ ՍԶԳ-ի կողմից տրամադրված ջրաչափերը տվյալներ են հավաքում խմելու ջրի հոսքի ծավալների վերաբերյալ, ինչը թույլ է տալիս իրականացնել ավելի արդյունավետ կառավարում և ջրի մեծածախ առևտրային հաշվառման բարելավում:

Հարավային Կովկասում ջրային ռեսուրսների կառավարման բարելավման ծրագիր. ԱՄՆ ՍԶԳ-ն սկսել է մի ծրագիր, որի նպատակը ջրային ռեսուրսների կառավարման հարցերի շուրջ կովկասյան երեք հանրապետությունների միջև տեխնիկական երկխոսության խթանումն է: Ջրային ռեսուրսների կառավարման հարցերի վերաբերյալ ինֆորմացիայի փոխանակման և հաղորդակցության ավելի արդյունավետ մեխանիզմների ստեղծման աշխատանքներում համապատասխան կառույցներին ցուցաբերված օգնությունը նպաստել է ոչ միայն ջրային ռեսուրսների կառավարման խնդիրների լուծմանը, այլև տարածաշրջանում անվտանգության բարձրացմանը:

Success Stories

Through USAID's Civic Action Groups, community members decide to address the most pressing problems in their towns. The agriculturally rich farming community of Yeghegnadzor was in desperate need of water, with families leaving their homes in search of a better life. Gagik Mardirosyan and other community members joined forces and installed an irrigation system. The irrigation system became a symbol of hope, allowing the people to keep their houses and work their land, and reminding them of their ability to work together.

There was a time when nothing reached the people of Armenia. Nellie Ter-Sarkissyan remembers those years, when there was no gas or heat in her home and people were freezing. She thought that they were forgotten. USAID helped Armenia with kerosene. It wasn't much, but it allowed them to cook and stay warm. Nellie still remembers the cold, and still remembers when USAID kerosene arrived.

Զերքբերումներ

- ԱՄՆ ՍԶԳ-ի տեխնիկական աջակցությամբ մշակվել է «Հայաստանի Հանրապետության Զրային Օրենսգրքի» օրինակելի տարրերակը, որն ուժի մեջ է մտել 2002 թ.-ի հուլիսին:
- ԱՄՆ ՍԶԳ-ն օգնել է ինստիտուցիոնալ բարեփոխումներին, որոնց արդյունքում հիմնվել է Զրային ռեսուրսների կառավարման և պաշտպանության գործակալություն կոմիտե, իսկ Շրջակա միջավայրի մոնիթորինգի գործակալությունը և Հայի հրումետ ծառայությունը միավորել են:
- ԱՄՆ ՍԶԳ-ի օգնությամբ վերակառուցվել են և սարքավորումներով ապահովվել ջրերի վերահսկման 5 կայան Սևան-Հրազդան ավազանում, Արաքս գետի վրա (որը բաժանում է Թուրքիան և Հայաստանը) և Ղերեդ գետի ավազանում (որը հիսում է դեպի Վրաստան): ԱՄՆ ՍԶԳ-ն նաև տեղերում ուսուցում է կազմակերպել աշխատակիցների համար, ինչպես նաև վերանորոգել և տեխնիկապես զինել է տարածաշրջանային և կենտրոնական լաբարատորիանները:
- ԱՄՆ ՍԶԳ-ն աջակցել է որոշ լճերի ու գետերի մաքրման ծրագրերի վերաբերյալ հանրության իրազեկության և մասնակցության բարձրացմանը:
- ԱՄՆ ՍԶԳ-ի աջակցել է որոշ լճերի թվում է նաև արդյունաբերական կեղտաջրերի մաքրման համակարգի մոդելի ստեղծումը, որը բարերար ազդեցություն կունենա թե՛ ձեռներեցության զարգացման և թե՛ շրջակա միջավայրի որակի բարելավման վրա:
- Ղերեթ-Խորամի ջրահավաք ավազանի ապակենտրոնացված համապարփակ կառավարմանն աջակցելու շրջանակներում ԱՄՆ ՍԶԳ-ն աշխատանքներ է տարել հանրության մասնակցության ներգրավման և տեղական կարողությունների ամրապնդման

Cooperation with Other Donors

Համագործակցություն այլ դոնոր կազմակերպությունների հետ

USAID has assisted Armenia in areas ranging from commercial law and citizen participation to accession to the Council of Europe and the World Trade Organization. To increase the impact of its assistance, USAID works closely with other donor organizations, coordinating related activities and avoiding unintended hindrance. Regular scheduled meetings and informal consultations enhance this cooperative approach in Armenia.

Donor coordination involves close cooperation with organizations as diverse as private foundations, the World Bank, European Union agencies, the British Department for International Development, the European Bank for Reconstruction and Development (EBRD) and the International Monetary Fund.

An example of USAID cooperation with other donors has been energy sector reform. USAID/Armenia cooperates with the World Bank, EBRD, EU, and other donors to support reform. USAID provides technical assistance and some commodities to assist the Government of Armenia in its efforts to restructure the sector, and supports pilot application of innovative technologies and management approaches. Especially significant is the substantial World Bank engagement with electricity distribution company privatization and its on-going Transmission and Distribution Program to rehabilitate these sector assets. Coordinated with other donors, USAID-inspired policy reforms are working toward energy sector financial sustainability and privatization that will ultimately attract private investment. In the energy sector as in other areas, coordination with other donors and cooperation with the Government of Armenia helps ensure that US assistance does not duplicate the work of other donors, and makes a maximum contribution to a prosperous and democratic future for Armenia.

Համագործակցություն այլ դոնոր կազմակերպությունների հետ

ԱՄՆ ՍԶԳ-ն աջակցություն է ապահովել Հայաստանին ամենատարբեր ոլորտներում՝ սկսած առևտրային օրենսդրությունից ու քաղաքացիների ակտիվության բարձրացումից մինչև Եվրախորհուրդին ու Միջազգային Առևտրի Կազմակերպությանն անդամակցելը։ Իր աջակցության ազդեցությունների ոլորտը ընդլայնելու նպատակով ԱՄՆ ՍԶԳ-ն սերտորեն համագործակցում է այլ դոնոր կազմակերպությունների հետ, համակարգում է փոխկապակցված ծրագրերի իրականացումը՝ նպաստելով հնարավոր կրկնողություններից խուսափելուն։ Մշտապես անցկացվող պաշտոնական հավաքների և ոչ պաշտոնական քննարկումների միջոցով խրախուսվում է համագործակցության նման մոտեցումը Հայաստանում։

Դոնոր կազմակերպությունների հետ համագործակցության շրջանակներում ընդգրկված են այնպիսի բազմազան կազմակերպություններ, ինչպիսիք են մասնավոր հիմնադրամները, Համաշխարհային բանկը, Եվրամիության գործակալությունները, Միջազգային զարգացման բրիտանական դեպարտամենտը, Վերակառուցման և զարգացման Եվրոպական բանկը և Արժույթի միջազգային հիմնադրամը։ Այլ դոնոր կազմակերպությունների հետ համագործակցության օրինակ է Էներգետիկ սեկտորում բարեփոխումների ծրագրի իրագործումը, որին աջակցելու նպատակով ԱՄՆ ՍԶԳ-ի հայաստանյան գրասենյակը համագործակցել է Համաշխարհային Բանկի, ՎԶԵԲ-ի, Եվրախորհրդի և այլ դոնորների հետ։ ԱՄՆ ՍԶԳ-ն տեխնիկական և նյութական աջակցություն է ցուցաբերում Հայաստանի կառավարությանը Էներգետիկ սեկտորի վերակառուցման աշխատանքներում և փորձնական ծրագրերի միջոցով նպաստում է նորագույն տեխնոլոգիաների

Cooperation with Other Donors

Համագործակցություն այլ դոնոր կազմակերպությունների հետ

Ներդրմանն ու կառավարման նոր մոտեցումների կիրառմանը: Հատուկ կարևորություն ունի Համաշխարհային բանկի էական մասնակցությունը Ելեկտրաէներգիայի բաշխիչ ցանցերի սեփականաշնորհմանը և բանկի կողմից ներկայումս իրագործվող Ելեկտրաէներգիայի փոխանցման և բաշխման ծրագիրը, որի նպատակն է վերականգնել սեկտորի գործունեությունն ապահովող կառույցները: ԱՄՆ ՄԶԳ-ի կողմից մշակված և այլ դոնորների հավանությանն արժանացած բարեփոխումները նպաստում են Եներգետիկ սեկտորի ֆինանսական կայունության ու սեփականաշնորհմանը, որի արդյունքում հմարավոր է դառնում մասնավոր ներդրումների ներգրավումը: Եներգետիկ սեկտորում, ինչպես և մյուս բնագավառներում, այլ դոնոր կազմակերպությունների հետ ծրագրերի համակարգման, ինչպես նաև Հայաստանի կառավարության հետ համագործակցության արդյունքում ԱՄՆ օժանդակությունը չի կրկնում այլ դոնորների աշխատանքները, որի շնորհիվ առավելագույնի է հասցվում բարգավաճ ու ժողովրդավարական Հայաստան կառուցելու գործում ունեցած նպաստը:

Conclusion

Վերջաբան

During the past decade, USAID Armenia has collaborated with Armenian partners to achieve a more broadly prosperous, democratic, and healthy Armenia.

The programs represented in this brochure are those through which USAID/Armenia works to provide stronger economic opportunities, support to vulnerable populations, more efficient natural resource use, improved democratic governance, better healthcare, and much more. Moreover, USAID's successes are best told through the real people represented in this brochure whose lives have been positively impacted through U.S. assistance.

With a handshake of friendship and mutual understanding, USAID and the Armenian people face the future together, continuing to build a more prosperous and stable country that offers equal opportunity to all its citizens.

Անցած տասնամյակում ԱՄՆ ՍԶԳ-ի հայաստանյան գրասենյակը՝ համագործակցելով հայաստանյան գործընկերների հետ, քայլեր է ձեռնարկել իսկապես բարգավաճող, ժողովրդավարական և կայուն Հայաստան կառուցելու համար:

Սույն գրքույկում ներկայացված են այն ծրագրերը, որոնց միջոցով ԱՄՆ ՍԶԳ-ի հայաստանյան գրասենյակն աշխատում է ստեղծել ավելի նպաստավոր տնտեսական հնարավորություններ, օժանդակություն է տրամադրում բնակչության խցելի խավերին, նպաստում է բնական ռեսուրսների ավելի արդյունավետ օգտագործմանը, ժողովրդավարական կառավարման բարելավված համակարգի հաստատմանը, առողջապահության ավելի բարձր մակարդակի ապահովմանը և շատ այլ բարեփոխումների: Ավելին, ԱՄՆ ՍԶԳ-ի հաջողությունների լավագույն վկաներն այս գրքույկում ներկայացված իրական մարդիկ են, որոնց կյանքը դրականորեն փոխվել է ԱՄՆ ՍԶԳ-ի օգնության շնորհիվ: Բարեկամության և համագործակցության ձեռք մեկնելով ԱՄՆ ՍԶԳ-ն և Հայաստանի ժողովուրդը միասին առաջ են ընթանում դեպի ապագան շարունակելով կառուցել բարգավաճ, կայուն երկիր, ուր բոլոր քաղաքացիներին հավասար հնարավորություններ կընծեռնվեն:

10

Years of Progress

photo by ZAVEN KHACHIKYAN
design by MARIAM FAINBERG
Bars Media